

ŠVIESIOJI LIETUVA

Švietimo raidos scenarijus

Švietimas yra žmogaus išvadavimas iš nesavarankiškumo,
dėl kurio žmogus pats kaltas.
Immanuelis Kantas

2011

Instrukcija

Skaitydami iškart pajauskite, kad ne visi scenarijaus skyriai yra vienodos svarbos. Rašyta taip, kad tekstas pulsuotų.

Radikalūs pasiūlymai – įrėminti, didesnio dėmesio verti teiginiai – paryškinti.

Intarpai tarp žvaigždėtų linijų – faktai, pagrindimas, komentarai. Pirmą kartą skaitant galima praleisti.

Turinys

1. Fonas	3
2. Tikslai	5
3. Kryptys	6
3.1. Struktūra	6
3.2. Įvertinimas ir įsivertinimas	9
3.2.1. Didysis įvertinimo ir įsivertinimo rezervas	10
3.2.2. Penki svarbūs akcentai	11
3.2.3. Abitūros egzaminai	16
3.2.4. Visiems moksleiviams ir studentams	17
3.2.5. Visiems pedagogams	20
3.2.6. Švietimo institucijoms	21
3.3. Švietimo turinio kaita	23
3.3.1. Matematika	23
3.3.2. Literatūra	24
3.3.3. Istorija	26
3.3.4. Gamtos mokslai	26
3.3.5. Informatika	27
3.4. Resursai	28
4. Rezultatai	30
5. Scenarijaus akcentų santrauka	31

1. Fonas

Juodi debesys plaukia Lietuvos švietimo padange:

- Mokyklos, kolegijos, universitetai primena apleistas šventyklas: didžiuliai pastatai, pastatų kompleksai gaudo aidą vis dar apsilankančių žmonių, kurie labiau primena ne gyventojus, ne maldininkus, o turistus.

Šį rudenį į Lietuvos mokyklas atėjo 26 416 moksleivių mažiau nei pernai.

Šių metų rugsėjį į mokyklas atėjo 28 015 pirmokų.

Praėjusiais mokslo metais bendras šalies moksleivių skaičius buvo 440 551, šiais – 414 135.

(www.lrytas.lt, 2010 11 30)

- Moksleiviai, studentai ir dauguma jų tėvų nebepajėgia suprasti, kokio skurdumo mokslas pateikiamas mokyklose, kaip sumenko reikalavimai tam, kas vadinama išsilavinimu. Kai kurie vadovėliai vidurinių mokyklų moksleiviams primena vadovėlius proto negalią turintiems žmonėms.

Kurioje normalių vaikų klasėje taip galima mokyti tokių dalykų?

Kuo skaičius yra didesnis, tuo jis skaičių tiesėje yra dešiniau.

2) Koks ženklas (>, < ar =) turėtų būti parašytas vietoj kvadratėlių?

$$\sqrt{1} \square \sqrt{2} \square \sqrt{3} \square \sqrt{4} \square \sqrt{5} \square \sqrt{6} \square \sqrt{7} \square \sqrt{8} \square \sqrt{9} \square \sqrt{10}$$

1 užduotis. Užrašykite, kam lygi vienodų iracionaliųjų skaičių suma.

- a) $\sqrt{2} + \sqrt{2}$; $\sqrt{2} + \sqrt{2} + \sqrt{2}$; $\sqrt{2} + \sqrt{2} + \sqrt{2} + \sqrt{2}$;
b) $\sqrt{3} + \sqrt{3}$; $\sqrt{3} + \sqrt{3} + \sqrt{3}$; $\sqrt{3} + \sqrt{3} + \sqrt{3} + \sqrt{3}$;
c) $\sqrt{x} + \sqrt{x}$; $\sqrt{x} + \sqrt{x} + \sqrt{x}$; $\sqrt{x} + \sqrt{x} + \sqrt{x} + \sqrt{x} + \sqrt{x} + \sqrt{x}$.

Sunku patikėti, bet to ir taip mokomi ... devintokai! „Matematika tau +“, devintai klasei, pirmoji dalis.

- Švietimo paslaugų gavėjai ir teikėjai nebesutaria, kad vertinga tik tai, kas sunku, kas pelnoma atkakliu kasdieniniu darbu, kas nėra lengvai įveikiama kiekvienam Žemės gyventojui, nes ir didingi Žemės kalnai nepasirengusiam neleidžia džiūgauti viršūnėse...
- Švietimo paslaugų gavėjai ir teikėjai visai stengiasi išvengti objektyvaus, nešališko jų išprusimo, išmanymo, gebėjimų įvertinimo, nes tikrieji įverčiai juos galėtų šokiruoti.
- Dabar, kai ne žmonės konkuruoja dėl vietų geresnėse mokyklose, o mokyklos konkuruoja dėl „klientų“, motyvacija gerai mokytis yra komoje.
- Mūsų jauno kapitalizmo rinka dar neišmokė žmonių garbingai žiniomis, gebėjimais, išprusimu kovoti dėl vietos toje rinkoje. Kol kas žmonių pasiskirtymas rinkoje labai primena patarlę: „Protingas į kalną nelips, protingas kalną apeis.“ Apeis pasirinkdamas kitą šalį, išduodamas principus, pamindamas dorą...
- Mūsų švietimo paslaugų, mokymo priemonių, vadovėlių rinka, pedagogų parengimo institucijos persunktos komercijos. Juoda darbą dirba nelegalūs lobistai, korumpuoti švietimo valdininkai, švietimo pseudomokslininkai.

Vadovėlis „Fizika 7“, antroji knyga. Autoriai — Vladas Valentinavičius, Zita Šliavaitė. Apimtis — 68 psl.+ viršelis. Tiražas 15 000. Leido UAB „Šviesa“. Spausdino AB „Spauda“.

Vadovėlio mažmeninė kaina – 44 Lt 23 ct.

Mokslo metų pradžioje pasirodęs *Baltų lankų* atnaujintas vadovėlis (lietuvių kalbos ir literatūros – aut. past.) 11 klasei (kol kas tik I dalis) ir chrestomatija kainuoja **per 100 litų**.

(„Dialogas“, 2011 11 10)

- Iškilios švietimo asmenybės jau galėtų būti įrašytos į „Raudonąją knygą“. Jų balso beveik nebegirdi švietimo administratoriai.
- Mokymas politizuotas, ideologizuotas. Po tikybos pamokos (Klaida! Tikyba nėra mokslas...) apie pasaulio sutvėrimą moksleiviai biologijos, istorijos pamokose mokosi apie evoliuciją ir niekas jiems nepaaiškina, kaip tie du požiūriai susiję. Istorijos mokytojas aiškina apie

Mesopotamijos (Tarpupio) civilizaciją ir nepasako, kad „Naujasis testamentas“ ten įkurdino rojų.

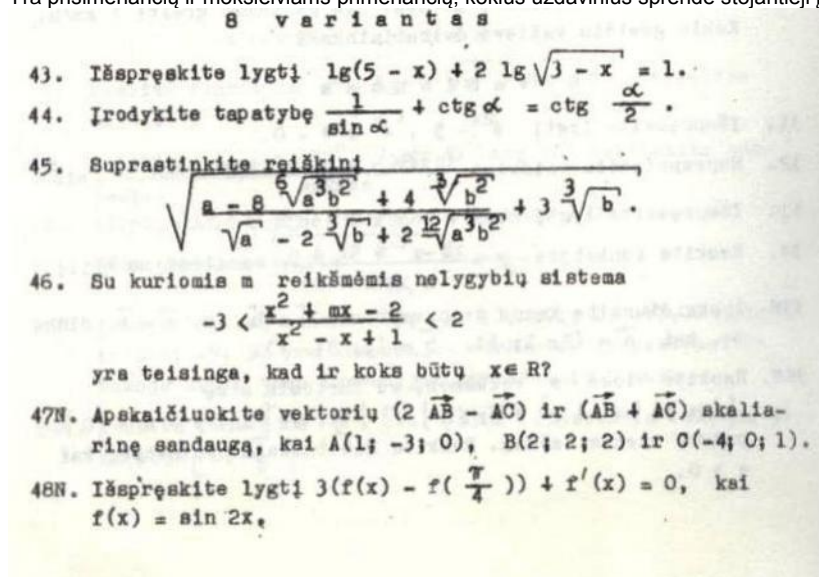
Dievas nesukūrė Visatos, tvirtina turbūt žymiausias iš gyvų mokslininkų Stephenas Hawkingas netrukus pasirodysiančioje knygoje. Naujame savo darbe „Didysis planas“ (angl. „Grand Design“) profesorius teigia, kad Didysis sprogimas buvo neišvengiamas dėl gravitacijos dėsnio, o ne dieviškojo įsikišimo.
(www.lrytas.lt, 2010 09 02)

- Visuomenė murma, kad švietimas praryja pernelyg didelę biudžeto dalį. Kai šalį niokoja krizių bangos, sunku tiesiogiai su švietimu nesusijusius žmones įtikinti, kad investicijos į švietimą yra pačios pelningiausios.

Bet pro debesų properšas mes matome ir akademinio pasaulio šviesulius:

- Dar yra daug mokytojų, kurie žino tikrojo mokslo skonį, vertę, išmano, kaip mokyti.

Yra prisimenančių ir moksleiviams primenančių, kokius uždavinius sprendė stojantieji į KPI 1980 metais:

- *****
- Tarptautinių olimpiadų ir konkursų rezultatai rodo, kad Lietuva nėra švietimo užkampis pasaulyje.
 - Daugybė moksleivių, studentų jau išbandė kitų šalių mokyklas ir ne vienas pasigėrėdamas konstatavo – mūsų mokyklos geresnės, mūsų jaunimas labiau išprusęs už reklaminių traukos centrų žmones.
 - Vilniaus licėjus, KTU gimnazija, Panevėžio J. Balčikonio gimnazija ir kitos žinomos Lietuvos mokyklos – švietimo ledlaužiai neleidžia užšalti „gyvybės keliui“.
 - Jau yra šiokia tokia švietimo paslaugų rinka, yra šioms toms moksleivių ir studentų mobilumas.
 - Liūdnu šnekų apie „protų nutekėjimą“ sraute reikia išgirsti malonią žinią – per dešimtmetį bent penkis kartus padidėjęs mūsų abiturientų, priimtų į prestižinius pasaulio universitetus, skaičius yra svarus mūsų vidurinio mokslo kokybės rodiklis.
 - Mūsų doktorantai ir jų vadovai sėkmingai skelbia mokslinius straipsnius recenzuojamuose tarptautiniuose mokslo žurnaluose, o tai yra svarus mūsų aukštojo mokslo kokybės rodiklis.
 - Dauguma moksleivių ir studentų tėvų supranta, kad yra du dalykai, kuriems pinigų negalima gailėti: savo ir savo šeimos narių sveikatai bei vaikų švietimui, lavinimui. Švietimui skiriamos biudžetinės lėšos jau svariai papildomos asmeninėmis šeimų lėšomis.

2. Tikslai

Scenaristas visada palieka laisvės režisieriams ir atlikėjams. Scenaristas tik pažymi gaires, kryptis, paryškina pageidautinus akcentus. Scenarijus yra kaip griaučiai, kurie sudaro prielaidas tinkamai išsidėstyti ir funkcionuoti raumenims, kraujagyslėms, nervams, visiems organams.

Tinkami švietimo raidos griaučiai turėtų leisti tinkamai išsidėstyti švietimo struktūroms, vadovams, švietimo paslaugų teikėjams ir gavėjams, turėtų leisti teisingai tekėti švietimą maitinantiems syvams (lėšoms), turėtų padėti jautriai reaguoti apie švietimo būseną informuojantiems nervams (rezultatai bematant turi koreguoti poveikius).

Ko mes siekiame?

1. Demokratijos. Švietimas yra visų ir visiems. Visi vienodai turi rizikuoti ir laimėti. Direktyvinis vadovavimas neleistinas.

Politizuotas švietimas yra pasmerktas.

In Finland, the state decides what should be taught, but not how.

(<http://www.guardian.co.uk/world/2010/dec/05/finland-schools-curriculum-teaching>)

2. Pasitikėjimo. Mūsų vaikai ir vaikaičiai bus pasaulio žmonės. Jie turi išmokti gyventi sudėtingame pasaulyje. Jie turi išmokti rasti ir suprasti. Jie turi išmokti kalbėti ir susikalbėti. Jie turi išmokti mokytis ten, kur gyvenimas privers. Jie turi pasitikėti, kad žmogui iš Lietuvos pasaulis bus mielas ir suprantamas.

3. Teisingumo. Išsilavinę žmonės turės ir galės teisingai sutvarkyti visuomenę, kurioje kiekvienam žmogui vieta bus pagal išsilavinimą, išprusimą, gebėjimus, darbštumą, talentą.

4. Objektivumo. Mes turime išmokti vertinti ir įsivertinti. Vertinti pasaulį ir įsivertinti save pasaulyje. Vertinti objektyvias aplinkybes ir subjektyvius bendruomenės narių sprendimus. Vertinti vaikus ir įsivertinti save – tėvus, mokytojus.

5. Visuotinum. Švietimas yra visų žmonių gyvenime. Išsilavinimas, išprusimas yra vertybė, todėl reikia sudaryti sąlygas, kad ta vertybė būtų visiems ir visur. Žmonės yra įvairūs – ir švietimas turi būti įvairus.

6. Tęstinumo. Iš kartos į kartą. Visą gyvenimą. Emigrantams ir imigrantams. Nuo vaikų darželio auklėtinio iki mokslininko.

7. Pelno. Pelnas yra kapitalizmo variklis. Galingas variklis! Tik reikia suprasti, kaip švietimas atlygina pelnu. Mes galime eksportuoti savo protu, savo išmanymu, savo gebėjimais sukurtas vertybes – gaminius, idėjas, žmones. Mes galime importuoti ir perdirbti „švietimo žaliavą“ – moksleivius, studentus, doktorantus, stažuotojus. Kaip žymiausios pasaulio mokymo institucijos.

Ar mes mokomės iš dar visai jauno universiteto?
*

Jacobs University (Bremen, Germany) is a highly selective, international, residential university.
*

Private, independent university, registered as a not-for-profit organization
The primary language of instruction and campus communication is English
*

Enrollment (2011/2012)
Bachelor programs: 693 students
Master: 203 students | PhD: 427 students
Foundation Year: 12
Total: 1,335 (representing 111 nations)
*

2006 Declaration of the Jacobs Foundation's investment of 200 million Euro, one of the largest private donations in Europe ever made to a university.

3. Kryptys

Pagrindinių krypčių turi būti nedaug – tik tada jos matomos, tik tada jas pasirinkusieji eina ne po vieną.

Užtenka revoliucijų ir permanentinių reformų! Mes renkamės sparčios evoliucijos kelią.

Daug atsakymų į čia neaptariamus klausimus apie švietimą bus gauta tinkamai pasirinkus čia nurodytas kryptis:

1. Ar išliks mokytojų kategorijos, dėstytojų ir mokytojų atlyginimai pagal kategorijas, vardus, laipsnius? Atsakymas gaunamas einant 3.2 kryptimi.
2. Kaip reikia sujungti universitetus, kurias mokyklas uždaryti, kurias sujungti? Atsakymas gaunamas einant 3.1 kryptimi.
3. Kaip sumažinti išlaidas švietimui, padaryti švietimą atviresnį ir patrauklesnį? Atsakymas gaunamas einant 3.4 kryptimi.
4. Kaip padaryti, kad mūsų švietimo sistema būtų atviresnė, patrauklesnė ir suprantamesnė Europai, pasauliui, kaip padėti mūsų emigrantams? Atsakymas gaunamas einant 3.1 kryptimi.
5. Kaip padidinti mokymo ir mokymosi efektyvumą, visuotinumą, patrauklumą? Atsakymas gaunamas einant 3.1 ir 3.3 kryptimis.

3.1. Struktūra

Europa ir pasaulis nebesupranta mūsų švietimo sistemos, jos struktūros, išsilavinimo standartų. Kuris moksleivis yra pranašesnis: blogai baigęs blogą gimnaziją ar gerai baigęs gerą vidurinę mokyklą? Ar į Kembridžą patenkama tik iš gimnazijų? Ne! Daugiau – iš Licėjaus...

Ar universitetai rengia profesijos specialistus, ar tik kolegijos? Ar ir universitetai, ir kolegijos? O aukštąjį išsilavinimą (ne profesinį pasirengimą) abi šios institucijos suteikia vienodą?

Kažkas sugalvojo, kad gimnazijos turi būti „išgrynintos“, bet Vilniaus ir Kauno jėzuitų gimnazijos įrodė, kad didelių pranašumų turi 5-12 klasių mokykla.

Vilniaus jėzuitų gimnazija savo internetinėje svetainėje skelbia:

„Mokesčio dydis – 150 Lt per mėnesį (1800 Lt per metus).“

Ir net imdama tokį solidų mokesį, ši gimnazija (gimnazija?) pranoksta „išgrynintas“ gimnazijas! Galima skaityti ir atvirkščiai: pranokdama „išgrynintas“ gimnazijas, gali imti tokį solidų mokesį.

Laikas baigti nepavykusį eksperimentą! Vidurinio mokslo struktūra turi būti aiški, vieninga, pritaikoma miestų bei regionų poreikiams, suprantama visam pasauliui, pagrįsta dešimtmečių patirtimi. Siūlome tokią struktūrą:

Pradinė mokykla – 1-4 mokyklos klasės

Progimnazija – 5-8 mokyklos klasės

Pagrindinė mokykla – pradinė mokykla ir progimnazija

Gimnazija – 9-12 mokyklos klasės

Vidurinė mokykla – progimnazija ir gimnazija

Pereiti (tiksliau – grįžti...) prie šios struktūros bus žymiai lengviau nei buvo realizuojama dabartinė.

Sumaištis prasidėjo, kai KPI Eksperimentinės vidurinės mokyklos direktorius savo tada (1990 metais) dar trimetę mokyklą pavadino Gimnazija. Prieškario Lietuvos pavyzdžiu. Tik po pusantrų metų ministerija sugalvojo, kad gimnazija gali būti ne tik pavadinimas, bet ir statusas. Deja, dabar niekas nebegalėtų įrodyti, kad gimnazijų statusą turinčios mokyklos yra pranašesnės už visas vidurinėmis likusias mokyklas. Licėjus nėra gimnazija, bet pagal kai kuriuos rodiklius yra geriausia mokykla Lietuvoje. Žinoma Europoje mokykla.

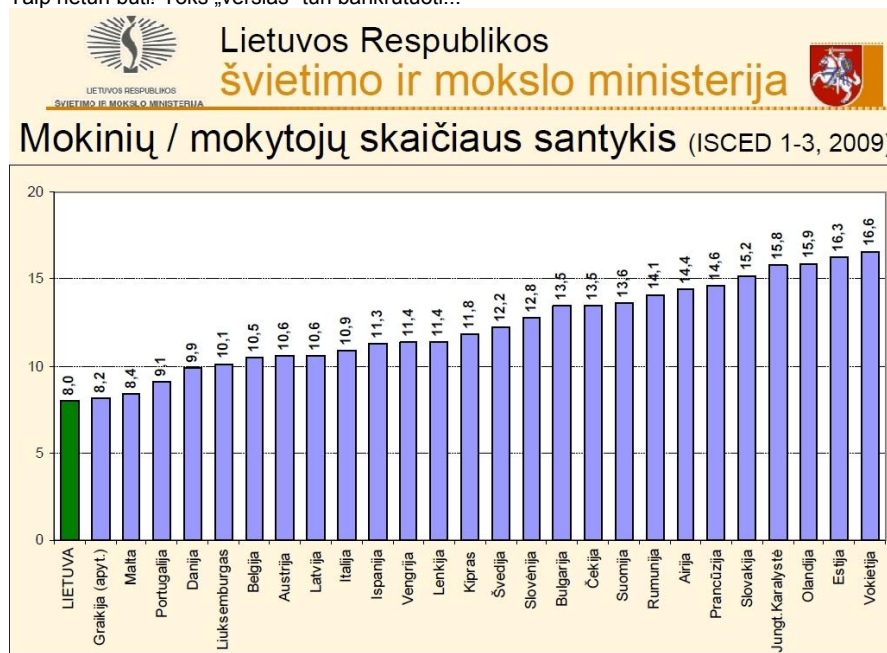
Laikas baigti ir kitą nepavykusį eksperimentą! Kur gali būti įkurdinta bet kurio tipo mokykla – pradinė, pagrindinė, gimnazija ir kt.? Ten, kur yra tinkamos patalpos, ten, kur yra moksleivių ir mokytojų: verslo centre, universitete, kitos mokyklos pastate ar pastatų komplekse, vaikų namuose ir pan. KTU gimnazija įkurdinta buvusiam studentų bendrabutyje ir yra viena geriausių Lietuvos gimnazijų. Laikyti pustuščius gimnazijų ir pagrindinių mokyklų pastatus vien dėl to, kad šios mokyklos negali būti viename pastate, yra nusikalstama.

Neleisti viename pastate įkurdinti kelių tipų mokyklų yra absurdas!

Pakeičiant struktūrą bus sutaupyta daug lėšų. Gimnazijos neturi turėti jokių privilegijų (pavyzdžiui, atlyginimų mokytojams priedų) prieš vidurines mokyklas. Pradinei mokyklai ir progimnazijai (pagrindinei mokyklai) užtenka vieno direktoriaus. Mokyklų resursai (žr. 3.4) panaudojami žymiai efektyviau, kai nėra išskaidyti.

Mokyklų (pastatų) Lietuvoje po dešimtmečio bus mažiau. **Žymiai mažiau!** Bet jos bus geresnės, efektyviau dirbančios, labiau matomos ir mėgstamos. Mokytojai dirbs visą darbo dieną, gaus visą atlyginimą.

Taip neturi būti! Toks „verslas“ turi bankrutuoti...

Kokia bus aukštojo mokslo struktūros evoliucija?

Dabar visuomenėje aptariamas universitetų skaičiaus mažinimas. Ko gero, aptarime dalyvauja nedaug fizikų, nes jie išaiškintų, kad sistema dažniausiai negali (išskyrus specialiai tam parengtas sistemas) nei įvertinti, nei pakeisti pati savęs. Panašu, kad svarstoma: „Kaip čia padarius, kad kažką pakeistume, bet niekas nepasikeistų?“

Svarstant aukštojo mokslo struktūrą, būtina pateikti romėnų teiseje įprastą klausimą: „Kam tai naudinga?“ Pasirodys, kad didelis universitetų skaičius, menki reikalavimai stojantiejiems, menki reikalavimai studijų kokybei naudingi beveik visiems:

* moksleiviai džiaugiasi, kad nepersistengdami gali patekti beveik į bet kurį šalies universitetą;

* studentai džiaugiasi, kad studijuoti gali net nepasirengę studijoms, kad studijuodami turi daug laisvo laiko ir kad beveik nepriklausomai nuo pastangų gauna diplomus;

* moksleivių ir studentų tėvai džiaugiasi, kad vaikai nepatiria streso, perkrovų;

* universitetų vadovai džiaugiasi, kad gali dirbti prestižinį, gerai apmokamą darbą;

* universitetų darbuotojai, dėstytojai džiaugiasi, kad valstybė jiems garantuotai moka už darbą, nepaisant broko, dėl kurio bematant bankrutuotų bet kuri privati bendrovė;

* valstybės politikai giriasi, kiek daug mūsų šalyje studentų, aukštojo mokslo diplomus turinčių žmonių; politikai džiaugiasi, kad ir jie gali pasimėgauti dėstyimu universitetuose.

Taigi, svarstant aukštojo mokslo raidą, būtina prisiminti paradoksalų teiginį:

Dauguma beveik visada neteisi!

Teisūs yra eruditai, šviesuoliai, išskirtinės asmenybės. Teisūs yra dori žmonės, tvirti žmonės. Jų ir reikia klausyti.

Universitetų skaičius šalyje, mieste nėra nei struktūros tinkamumo, nei netinkamumo rodiklis.

With 75,000 students, 5,000 international students, and **over twenty universities and university colleges**, **Stockholm** is the largest university town in the Nordic countries.
(<http://www.studyinstockholm.se>)

Mes siūlome tinkamą aukštojo mokslo struktūros evoliuciją skatinti keturiais poveikiais:

1. Pripažinti „valdomos autonomijos“ principą. Valstybinės aukštosios mokyklos yra valstybėje, išlaikomos valstybės, todėl valstybė, o ne pačios mokyklos, turi nustatyti esminius mokyklų parametrus: skiriamas lėšas, priimamų studentų skaičių, dėstytojų skaičių ir darbo apimtis, darbuotojų atlyginimus ir kt. Turi būti griežtai apibrėžta, kas iš tiesų yra aukštųjų mokyklų autonomija. Ji negali būti tokia, kokia buvo **viduramžiais**, ir negali būti tokia, kokia yra **privačių mokyklų autonomija**.

2. Pagerinti studijų kokybės išorės auditą. Tik nepagalvokite, kad kalbama apie **atestaciją** ar **akreditaciją** (apie tai dar kalbėsime)! Studijų kokybę turi vertinti nuo aukštųjų mokyklų nepriklausomi auditoriai (pageidautina – ir iš kitų šalių) taip, kad vertinimo rezultatai būtų vieši, lakoniški, aiškūs ne tik vertintos mokyklos bendruomenei. Vertinimas turi būti reguliarus ir neišvengiamas, bet toks, kad visai netrukdytų švietimo procesui.

3. Objektyviai vertinti pasirengusių studijoms žmonių skaičių. Šalis visada turi žinoti, kad negali studijuoti visi, kurie nori studijuoti. Studijuoti gali tik tie, kurie yra pasirengę studijuoti, o mokytis, lavinti studijuojančius gali tik tie, kurie yra pasirengę tai daryti. Idealių visuomenių nebūna. Nebūna taip, kad visi norėtų ir galėtų pasirengti studijoms aukštosiose mokyklose. Daugiau apie tai kalbama 3.2 skyriuje.

4. Realiai vertinti baigusių studijas poreikį. Poreikis suprantamas ne siaurąja prasme, ne kaip ūkiui, visuomenei reikalingų specialistų skaičius ir tų specialistų kvalifikacija. Poreikis suprantamas kaip tam tikrą išsilavinimo, gebėjimų, išprusimo lygį pasiekusių visuomenės narių skaičius. Žinoma, siekiamybė gali būti tokia, kad visi visuomenės nariai turėtų aukštąjį (aukščiausią...) išsilavinimą, bet ir medikai, ir psichologai, ir vadybininkai pasakytų – tokio poreikio

nėra, nes visuomenė nepasirengusi realizuoti tokių savo narių galimybes. Vis dar reikia mūrininkų, vairuotojų, valytojų...

Taikant šiuos poveikius, evoliucija turėtų būti sparti ir aukštojo mokslo struktūros trūkumų po dešimtmečio turėtų būti žymiai mažiau. Universitetų skaičius turėtų sumažėti, bet tikrai ne penkis kartus.

3.2. Įvertinimas ir įsivertinimas

Tai – svarbiausias šio scenarijaus skyrius. Kalbėsime apie visuotinį įvertinimą ir įsivertinimą: moksleivių, mokytojų, studentų, tėvų, piliečių, mokyklų, valstybės...

Mes pagaliau turime išmokti objektyviai įvertinti savo moksleivių gebėjimus, pasiekimus, galimybes. Mes turime išmokti įvertinti savo švietimą Europos, pasaulio bendrijoje. Mes turime išmokti įvertinti tuos, kurie vertina kitus švietimo dalyvius. Mes turime padėti tėvams objektyviai vertinti ir savo vaikus švietime, ir tų vaikų švietėjus, ir švietimo organizatorius ir save švietime.

Mes turime išmokti viską vertinti palygindami, kaip yra **kitur** ir kaip pas mus buvo **anksčiau**. **Istorinis ir stuktūrinis** vertinimas yra svarbus visų visuomenės mokslų principas.

Iškart svarbu pabrėžti, kad įvertinimas ir įsivertinimas turi būti psichologiškai netraumuojantis, neišderinantis darbo ir mokymo proceso. To pasiekama tik tuo atveju, kai vertinama **reguliariai**, kai vertintojai **kvalifikuoti** ir **objektyvūs**, kai gerai **koreliuoja** įvertinimo ir įsivertinimo rezultatai, kai vertinimas ir įsivertinimas realizuojamas saugant žmonių **orumą, savigarbą, privatumą**.

2009 metų PISA tyrimo rezultatai yra rimtas įspėjimas Lietuvai – mes save vertiname kitaip, negu kiti vertina mus.

■ Figure 1. ■
COMPARING COUNTRIES' AND ECONOMIES' PERFORMANCE

	On the overall reading scale	On the reading subscales					On the mathematics scale	On the science scale
		Access and retrieve	Integrate and interpret	Reflect and evaluate	Continuous texts	Non-continuous texts		
OECD average	493	495	493	494	494	493	496	501
Shanghai-China	556	549	558	557	564	539	600	575
Korea	539	542	541	542	538	542	546	538
Finland	536	532	538	536	535	535	541	554
Hong Kong-China	533	530	530	540	538	522	555	549
Singapore	526	526	525	529	522	539	562	542
Canada	524	517	522	535	524	527	527	529
New Zealand	521	521	517	531	518	532	519	532
Japan	520	530	520	521	520	518	529	539
Australia	515	513	513	523	513	524	514	527
Netherlands	508	519	504	510	506	514	526	522
Belgium	506	513	504	505	504	511	515	507
Norway	503	512	502	505	505	498	498	500
Estonia	501	503	500	503	497	512	512	528
Switzerland	501	505	502	497	498	505	534	517
Poland	500	500	503	498	502	496	495	508
Iceland	500	507	503	496	501	499	507	496
United States	500	492	495	512	500	503	487	502
Liechtenstein	499	508	498	498	495	506	536	520
Sweden	497	505	494	502	499	498	494	495
Germany	497	501	501	491	496	497	513	520
Ireland	496	498	494	502	497	496	487	508
France	496	492	497	495	492	498	497	498
Chinese Taipei	495	496	499	493	496	500	543	520
Denmark	495	502	492	493	496	493	503	499
United Kingdom	494	491	491	503	492	506	492	514
Hungary	494	501	496	489	497	487	490	503
Portugal	489	488	487	496	492	488	487	493
Macao-China	487	493	488	481	488	481	525	511
Italy	486	482	490	482	489	476	483	489
Latvia	484	476	484	492	484	487	482	494
Slovenia	483	489	489	470	484	476	501	512
Greece	483	468	484	489	487	472	466	470
Spain	481	480	481	483	484	473	483	488
Czech Republic	478	479	488	462	479	474	493	500
Slovak Republic	477	491	481	466	479	471	497	490
Croatia	476	492	472	471	478	472	460	486
Israel	474	463	473	483	477	467	447	455
Luxembourg	472	471	475	471	471	472	489	484
Austria	470	477	471	463	470	472	496	494
Lithuania	468	476	469	463	470	462	477	491
Turkey	464	467	459	473	466	461	445	454
Dubai (UAE)	459	458	457	466	461	460	453	466
Russian Federation	459	469	467	441	461	452	468	478

Mes turime iš ko mokytis – pagal kai kuriuos švietimo rodiklius mus lenkia beveik visi kaimynai: Suomija, Estija, Latvija, Švedija, Danija, Vokietija... Panašu, kad kitose šalyse visuomenė geriau moka vertinti savo švietimą.

Finnish parents obviously claim some credit for the impressive school results. There is a culture of reading with the kids at home and families have regular contact with their children's teachers.
Teaching is a prestigious career in Finland. Teachers are highly valued and teaching standards are high.
(<http://news.bbc.co.uk/2/hi/8601207.stm>)

Akivaizdu, kad yra ryšys tarp Suomijos švietimo sistemos ir įspūdingų Suomijos pasiekimų verslo srityse.

Nokia Q3 2011 net sales EUR 9.0 billion.
Strong operating cash flow and liquidity position with net cash of EUR 5.1 billion at end of Q3 2011.

Pastebėkime, kad net palanki verslui aplinka nesumažina pedagogų prestižo, pedagogų profesijos patrauklumo. Taip ir turi būti: Mokytojas yra pranašesnis už tą, kuris sėkmingai dirba versle, nes tam darbui verslininką parengė Mokytojas.

Aptarsime įvairius vertinimo ir įsivertinimo procesus, pradėdami nuo svarbiausių. Pagrindinė įvertinimo ir įsivertinimo tarnyba turėtų būti **Nacionalinis egzaminų centras (NEC)**.

Būtina išplėsti ir pakeisti NEC veiklą.

NEC intensyviai dirbti turi **visus metus**. Pagrindiniai NEC instrumentai, bazės, duomenys, rezultatai, paslaugos turi būti pasiekiami internetu lygiai taip pat, **kaip realizuota elektroninė bankininkystė**. Moksleiviai, studentai, mokytojai, dėstytojai **nuotoliniu būdu** turi turėti galimybę įsivertinti savo žinias, gebėjimus, išsprusimą visai panašiai, kaip internete galima atlikti IQ testus, tačiau tai turi būti dokumentuota, apsaugota, tinkamai parengta.

3.2.1. Didysis įvertinimo ir įsivertinimo rezervas

Tai labai svarbus šio scenarijaus skyrius!

Keista ir nesuprantama, kodėl pedagogikoje taip sunkiai prigyja tai, kas seniausiai žinoma ir įdiegta techninėje diagnostikoje. Panagrinėkime, kokios yra, pavyzdžiui, elektroninio lusto (mikroschemos) tikrinimo procedūros.

Į lusto įvesties išvadus paduodamas dvejetainių signalų poveikis – testas. Išvesties išvaduose išmatuojama lusto reakcija į testą. Toliau procesas tęsiamas pagal kombinacinę arba pagal nuosekliąją procedūrą.

Kombinacinė procedūra. Nepriklausomai nuo reakcijos į kiekviena testą, paduodami visi tam lustui sukurtų testų poveikiai. Reakcijos į visus poveikius sugrupuojamos ir priimamas sprendimas apie lusto tinkamumą arba gedimus.

Nuosekioji procedūra. Po kiekvieno testo poveikio analizuojamos gautos reakcijos ir, priklausomai nuo jų, parenkami kiti testai. Gali būti, kad jau po pirmojo testo konstatuojamas lusto gedimas ir tikrinimo procesas sustabdomas. Kam toliau tikrinti sugedusį lustą, jei jo pataisyti vis tiek neįmanoma (tokia yra lustų technologija)? Neskubėkime! Gali būti, kad tikrintojų tikslas – išsiaiškinti, kokie yra to lusto gedimai ir pagal tai koreguoti kitų lustų gamybą.

*

Kokia yra beveik visų mūsų egzaminų, kontrolinių darbų procedūra. **Kombinacinė**. Bet juk daugeliu atvejų nuosekioji yra ir spartesnė, ir aiškesnė, ir efektyvesnė! Pasaulyje jau yra tai matančių. Olimpinėse žaidynėse gali dalyvauti tik tie, kurie atitinka kvalifikacinius reikalavimus.

Gruzijoje yra brandos atestato egzaminai ir stojamieji egzaminai į aukštąsias. Nuo 1995 metų ir vieni, ir kiti nėra mokyklos kompetencijoje.

*
Egzaminai vyksta „online“ režimu...
*

Jei moksleivis į pirmus tris kompiuterio pateiktus klausimus atsako teisingai, kompiuteris pasunkina užduotis, jei neatsako – palengvina.

(„Ko mokytis iš Gruzijos?“ „Dialogas“, 2011, Nr. 30)

Ar verta kelyje keisti automobilio tepalo filtrą, jei automobilio variklis nebeužsiveda? Ar verta abituriento prašyti įrodyti Pitagoro teoremą, jei abiturientas nežino, kas yra statusis trikampis? Laikančiam vairavimo egzaminą neleidžiama važiuoti toliau, jei jis padaro grubią klaidą.

Labai dažnai kombinacines egzaminavimo procedūras verta keisti nuosekliosiomis.

Labai efektyvu kombinacinę procedūrą keisti nuosekliaja, kai žmogus nori įsivertinti savo žinias ar gebėjimus. (Įsivaizduokime, kad žmogus laiko anglų kalbos egzaminą, bet negali atsakyti į pirmąjį testo klausimą: „What is your name?“ Ar verta jo dar ko nors klausti?)

Labai efektyvu kombinacinę procedūrą keisti nuosekliaja, **kai norima pasirinkti** (pavyzdžiui, priimti į gimnaziją, universitetą ir pan.) grupę žmonių iš kelių šimtų ar kelių tūkstančių pretendentų.

Labai efektyvu vieno tipo procedūrą pakeisti kito tipo procedūra, **jei egzaminuojama nuotoliniu būdu** – kompiuteris pakeisti procedūrą gali bematant.

Pakeitus dabar pernelyg paplitusias kombinacines procedūras nuosekliosiomis, **švietime įvyktų labai svarbi sisteminė permaina:**

- būtų sutaupoma daug laiko ir lėšų;
- žmonės noriau dalyvautų įvairiuose patikrinimuose ir pasitikrinimuose;
- egzaminuojamieji patirtų žymiai mažiau įtampos, būtų mažiau psichologiškai traumuojami.

3.2.2. Penki svarbūs akcentai

Įvertinimo ir įsivertinimo sistemas turi kurti pedagogai, psichologai, medikai, aukštos kvalifikacijos specialistai, tėvai ir patys tų sistemų subjektai.

Aptarsime **penkis akcentus**, kuriuos visada turi prisiminti įvertinimo ir įsivertinimo sistemų kūrėjai.

Joks patikrinimo ar pasitikrinimo subjektas neprivalo visada žinoti, mokėti visko, net jei tai numatyta mokymo plane, programoje.

Egzaminuotojai turi suteikti teisę pasirinkti.

Net ir gerai pasirengę žmonės patikrinimo ar pasitikrinimo metu patiria įtampą, jaudinasi. Tokios būsenos žmonės kartais pamiršta net tai, ką gerai žinojo, mokėjo. Žymiai objektyvesni vertinimo rezultatai gaunami, jei egzaminuojamajam leidžiama pasirinkti kelias užduotis iš užduočių aibės. Tuo atveju dėl blogo įverčio žmogus gali kaltinti tik save – reikia mokėti dalyką ir mokėti pasirinkti.

Pateikiame pavyzdį.

2011 m. lapkričio mėnesį **šimtas du** universiteto antro kurso studentai laikė tikimybių teorijos egzaminą. Buvo pateiktos tokios užduotys:

- *****
1. Kvantiliai.
 2. Iš pobūvyje surengtos loterijos m bilietų n yra „laimingi“ ($n < m$). Įrodykite, kad tikimybė tau ištraukti „laimingą“ bilietą nepriklauso nuo to, kelintas iš svečių eilės tu trauksi bilietą.
 3. Įrodykite, kad lyginių skaičių kvadratai yra lyginiai skaičiai, o nelyginių skaičių kvadratai – nelyginiai skaičiai.
 4. Karvelidėje yra keturios angos į narvelius. Atskrido trys balandžiai. Keliais būdais jie gali pasiskirstyti į narvelius? Kokia tikimybė, kad visi balandžiai pasirinks skirtingus narvelius?
 5. Pateikite pavyzdį tokio tolydžiojo atsitiktinio dydžio, kurio mediana yra didesnė už vidurkį. Apskaičiuokite to dydžio medianą, vidurkį, $X_{0,1}$ kvantilį, dispersiją, standartą. Nubraižykite tankio ir pasiskirtymo funkcijų grafikus.
 6. Pateikite pavyzdį tokio diskrečiojo atsitiktinio dydžio, kurio mediana yra mažesnė už vidurkį. Apskaičiuokite to dydžio medianą, vidurkį, kurį nors kvartilį, dispersiją, standartą. Nubraižykite pasiskirtymo funkcijos grafiką.
 7. Uždavinys apie strypelį (lazdelę), supjaustytą į tris dalis.
- *****

Egzaminuojamieji turėjo pasirinkti ir atlikti **tik dvi** užduotis iš pateiktųjų. Bus aiškiau, jei parodysime, kaip buvo galima atlikti dvi užduotis.

3. Nulį ignoruokime – nulis kvadratas yra nulis, ir tuo viskas pasakyta. Tegu n yra bet kuris sveikasis skaičius. Tada $2n$ tikrai yra lyginis skaičius (nes dalijasi iš 2), o $2n+1$ tikrai yra nelyginis skaičius (lyginis skaičius plus vienetas).

Akivaizdu, kad $(2n)^2 = 4n^2$ yra lyginis skaičius, nes jo daugiklis 4 dalijasi iš 2.

Skaičius $(2n+1)^2 = 4n^2+4n+1$ yra nelyginis, nes pirmieji du dėmenys yra lyginiai (jų daugikliai ketvertai dalijasi iš 2). Lyginių skaičių suma yra lyginis skaičius, o pridėjus vienetą gaunamas nelyginis skaičius.

4. Pirmasis balandis gali pasirinkti vieną iš keturių narvelių IR (todėl reikės dauginti...) antrasis balandis gali pasirinkti vieną iš keturių narvelių, IR (todėl reikės dauginti...) trečiasis balandis gali pasirinkti vieną iš keturių narvelių: $4 * 4 * 4 = 64$.

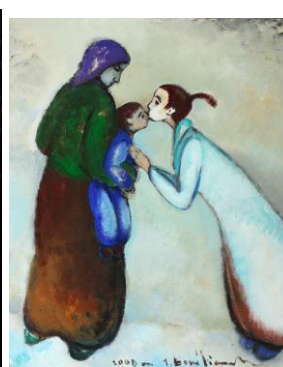
Kokia tikimybė, kad visi balandžiai pasirinks skirtingus narvelius? Pirmasis balandis gali pasirinkti bet kurį narvelį, antrasis turi pasirinkti vieną iš trijų likusių tuščių narvelių, trečiasis – vieną iš dviejų likusių tuščių narvelių: $P(A) = 3/4 * 2/4 = 3/8$.

Tai ir visas egzaminas... Deja, iš 102 laikusiųjų įvertį „5“ arba didesnę gavo tik... **septyni** studentai.

Vertintojai, egzaminų rengėjai privalo žinoti, kad objektyvus vertinimas **neįmanomas**, jei vertintojai **tendencingai parengiami** vertinti.

Įverčiai labai priklauso nuo to, kas nurodyta vertintojams.

Pateikiame pavyzdį. 2011 metų rugsėjo mėnesį penkioms skirtingų dalykų mokytojoms iš įvairių Lietuvos mokyklų vienu metu buvo pateikti šeši paveikslai:

Buvo pasakyta, kad visų paveikslų kaina vienoda. Vertintojos turėjo pasirinkti, kurį paveikslą pirktų savo namų interjerui. Vertintojos pasirinko ne milijonų litų vertės F.Gojos, A.Savrasovo, S.Botičelio paveikslus, o Vilmanto Marcinkevičiaus (šeštasis paveikslas) kūrinį.

Būtina prisiminti, kad ne vien mokykla, mokytojai, ne vien žmogaus amžius lemia, koks to žmogaus išsilavinimas, išprusimas. Kartais šeimos, prigimties, šalies, visuomenės, tradicijų faktoriai nepagrįstai ignoruojami.

Pateikiame pavyzdį testo, kurį neseniai atliko maždaug 200 įvairių Lietuvos mokyklų aštuntųjų klasių moksleivių, maždaug 100 devintųjų klasių moksleivių, 15 penktųjų klasių moksleivių ir maždaug 30 įvairių dalykų mokytojų.

Išsprusimo testas

- Ryšys tarp temperatūros (°C) Celsijaus laipsniais ir temperatūros (°F) Farenheito laipsniais užrašomas tokia formule:
$$^{\circ}\text{C} = m (^{\circ}\text{F} - n);$$

Čia m ir n yra konstantos, kurias nesunku rasti žinant, kad vandens užšalimo temperatūra yra 32 °F, o vandens virimo temperatūra yra 212 °F.
Kokia 50 °F temperatūra yra Celsijaus laipsniais? (skaičiuoti galite kitoje lapo pusėje) _____.
- Užrašykite į mūsų butus ir namus tiekiamos elektros įtampą voltais ir dažnį hercais.
_____.
- Įrodykite, kad rombo įstrižainės susikerta stačiu kampu (kitoje lapo pusėje).
- Iš kurio kūrinio yra šios eilutės:
God save our gracious Queen,
Long live our noble Queen,
God save the Queen!
_____.
- Originalo kalba užrašykite „Pežo“ automobilio markę: _____.
- Tūkstančių tikslumu parašykite, kiek žmonių Jungtinėse Valstijose žuvo per teroristų atakas 2001 metų rugsėjo 11 dieną: _____.
- Iš kurio kūrinio (kas kūrinio autorius?) yra šios eilutės:
Jau saulelė vėl atkordama budino svietą
Ir žiemos šaltos trūsus pargriaudama juokės...
_____.
- Nurodykite, kurio kompozitoriaus kuris kūrinys (rašykite taip: 3–6; trečiuoju numeriu pažymėto kompozitoriaus kūrinys yra šeštas sąraše):
1. Edvard Hagerup Grieg
2. Johann Baptist Strauss
3. Giuseppe Fortunino Francesco Verdi
4. Piotras Čaikovskis
5. Aramas Chačaturianas
1. „Aida“
2. „Peras Giuntas“
3. „Gulbių ežeras“
4. „Šikšnosparnis“
5. „Gajanė“
- Nurodykite, kurio dailininko kuris kūrinys (rašykite taip: 3–2; trečiuoju numeriu pažymėto dailininko kūrinys yra antras sąraše):
1. Raffaello Sanzio da Urbino
2. Sandro Botticelli
3. Michelangelo Buonarroti
4. Vincent van Gogh
5. Francisco Goya
1. Vase with Twelve Sunflowers
2. The Statue of David
3. The Nude Maja
4. Sistine Chapel
5. The Birth of Venus
- Kurie iš šių žmonių NEBUVO ir NĖRA Lietuvos Respublikos Prezidentai? (išbraukite).
1. Dalia Grybauskaitė
2. Algimantas Brazauskas
3. Antanas Smetona
4. Artūras Paksas
5. Valdas Adamkus
- Kuri iš paminėtų šalių NĖRA Europoje? (išbraukite).
1. Malta
2. Belizas
3. Makedonija (FYR)
4. Kroatija
5. San Marinas
- Ką keisto pasakė žmogus, kuris išbėgo į aikštę ir suriko: „Aš – melagis!“ (parašykite kitoje lapo pusėje).
- Įrašykite praleistus vardus arba pavardes:
Knygą „Tomo Sojerio nuotyčiai“ parašė _____ Tvenas. Pirmuoju pasaulio kosmonautu laikomas _____
Jurijus _____ . Fizikas ir matematikas _____ Niutonas. JAV prezidentas _____
_____ Obama. Kino aktorius _____ Švarcnegeris. Žinomas lietuvių operos dainininkas _____
_____ Noreika.

Statistiškai reikšmingai nuo kitų rezultatų skyrėsi... **tik penktokų** įverčiai. Pakartoję šio tipo tyrimą daug kartų, įsitikintume:

- mokytojai, dėstytojai neretai nepagrįstai didžiuojasi, kad ko nors išmokė jaunas žmones; gali būti, kad tie jauni žmonės išmoko patys ir išmano daugiau už mokytoją, dėstytoją;
- mes vėl ir vėl turime kalbėti apie labai skirtingą jaunų žmonių motyvaciją mokytis;
- mes turime pripažinti, kad skirtingi žmonės turi labai skirtingus prigimtinius gebėjimus išmokti skirtingų dalykų;
- mes turime labai atsargiai sudarinėti bendrojo išprusimo testus ir dar atsargiau viešai komentuoti jų rezultatus.

Mokykla taip suskaido visą mokslą, visas žinias ir pasaulio suvokimą į pamokas, kad nebelieka nei suvokimo, ką iš tiesų moksleiviai moka, geba, supranta, nei galimybių, instrumentų tai sužinoti.

Dauguma moksleivių ir jų tėvų mažai domisi bendruoju išprusimu.

Įprasta klausti „kokie tavo pažymiai?“, o ne ką iš tiesų tu moki, sugebi, supranti, įsivaizduoji. Laimė, jau atsirado bendrojo išsilavinimo testų knygų, televizijos konkursų moksleivių ir studentų „žvaigždutėms“.

Mokytojų uždavinys – tinkamai pritaikyti tai, kas skirta išsilavinimui, išprusimui, „intelektui“ patikrinti ir pasitikrinti. Tai – sunkus uždavinys. Netinkamai parengti testai, užduotys gali psichologiškai traumuoti jaunas žmones.

Pavyzdys. Iš Hesse / Schrader knygų „Bendrojo išsilavinimo testų knyga“ parinkti dešimt klausimų pateikti vienuolikai įvairių mokyklų penktokų.

Testas penktokams

1. Kuriais metais ir kurioje valstybėje pirmą kartą atominė bomba panaudota kare?
 2. Kaip vadinamas oro slėgiui matuoti skirtas prietaisas?
 3. Kurios valstybės sostinė yra Ulan Batoras?
 4. Kurioje valstybėje yra valstybė San Marinas?
 5. Kas yra chlorofilas?
 6. Kur uodo patelė deda kiaušinius?
 7. Kur žmogaus kūne yra pusiausvyros organas?
 8. Kas išrado dinamitą?
 9. Kuo žinomas Lechas Valensa?
 10. Kas yra kiltas?
- *****

Kiekvienas atsakymas vertintas 0-1-2 balais. Gauti tokie rezultatai:

- 0 balų – vienas įvertis;
- 1 balas – trys įverčiai;
- 3 balai – keturi įverčiai;
- 4 balai – vienas įvertis;
- 7 balai – vienas įvertis;
- 12 balų – vienas įvertis.

Suprantama, kad tokį rezultatą ir moksleiviams, ir jų tėvams komentuoti reikia labai **atsargiai!** Dar atsargiau reikia siūlyti vadinamuosius IQ testus, kurių daugybę galima rasti žiniatinklyje.

Rekomenduoti ar nerekomenduoti naudotis įvairiomis įsivertinimo priemonėmis, pateikiamomis žiniatinklyje? Pavyzdžiui, populiarius IQ testus?

Pagrįsime atsakymą – **nerekomenduoti!**

Įsivaizduokime, kad vidurinę mokyklą bebaigiantis jaunuolis pasitikrino savo IQ ir gavo labai mažą įvertį. Kaip toliau gyventi žinant, kad esi neintelektualus ir gal nemokytas, negabus, nepastabus ir pan.? Kaip rinktis tolesnes studijas, tolesnį gyvenimo kelią?

Tarkime priešingai – įvertis rodo, kad jaunuolis yra beveik genijus. O pažymiai to nerodo... O įstoti į prestižinę aukštąją mokyklą galimybių nėra... Visą gyvenimą gali persekioti mintis, kad genijus nerealizavo savo galimybių.

Pagaliau trečias variantas – įvertis yra vidutinis. Tai kokia išvada? Ar vertėjo gaišti laiką ir jaudintis, kad įvertis nebus vidutinis?

Bet yra ir argumentų už atsakymą – **rekomenduoti!**

Pirmiausia – tai įdomu. Daug žmonių nė nežino, kokie yra tų testų tipiniai klausimai. Pravartu būti bent mačius. Antra, dauguma tų testų yra anglų kalba. Labai praverčia mokantis specifinių kalbos dalykų. Iš tiesų mūsų moksleiviams tokie testai yra gerokai sunkesni, nes reikia ne tik neblogai mokėti kalbą, bet jau ir turėti „kalbos jausmą“.

Pateikiame testą, kuris sukomponuotas iš trijų internete pateikiamų testų dalių. Penktokams šis testas patiko, tačiau vėl būtina prisiminti, įvertinus aukščiau pasakytas pastabas, šį akcentą:

Tik patyręs pedagogas gali sudaryti bendrojo išprusimo arba IQ testą ir komentuoti jo rezultatus.

Testas penktokams

1. Which one of the five is least like the other four?

Dog Mouse Lion Snake Elephant

2. Which number should come next in the series?

1 - 1 - 2 - 3 - 5 - 8 - 13

8 13 21 26 31

3. Which one of the five choices makes the best comparison?

PEACH is to HCAEP as 46251 is to:

25641 26451 12654 51462 15264

4. Mary, who is sixteen years old, is four times as old as her brother. How old will Mary be when she is twice as old as her brother?

20 24 25 26 28

6. Which one of the numbers does not belong in the following series?
2 - 3 - 6 - 7 - 8 - 14 - 15 - 30
THREE SEVEN EIGHT FIFTEEN THIRTY
7. Which one of the five choices makes the best comparison?
Finger is to Hand as Leaf is to:
Twig Tree Branch Blossom Bark
8. If you rearrange the letters "CIFAIPC" you would have the name of a(n):
City Animal Ocean River Country
9. Choose the number that is $\frac{1}{4}$ of $\frac{1}{2}$ of $\frac{1}{5}$ of 200:
2 5 10 25 50
10. John needs 13 bottles of water from the store. John can only carry 3 at a time. What's the minimum number of trips John needs to make to the store?
3 4 4 $\frac{1}{2}$ 5 6
11. If all Bloops are Razzies and all Razzies are Lazzies, then all Bloops are definitely Lazzies?
True False
12. Choose the word most similar to "Trustworthy":
Resolute Tenacity Relevant Insolent Reliable
13. If you rearrange the letters "LNGEDNA" you have the name of a(n):
Animal Country State City Ocean
14. Which one of the numbers does not belong in the following series?
1 - 2 - 5 - 10 - 13 - 26 - 29 - 48
1 5 26 29 48
15. Ralph likes 25 but not 24; he likes 400 but not 300; he likes 144 but not 145. Which does he like:
10 50 124 200 1600

Pakartosime – penktokai labai noriai atlieka tokį testą! Tačiau testuotojas turi numatyti bent keturis dalykus:

- kiek laiko reikia skirti tokiam testui atlikti?
- kurias užduotis reikia išversti į lietuvių kalbą?
- kaip paskirstyti įverčius už kiekvieną užduotį (kurios užduotys penktokams sunkesnės, o kurios – lengvesnės)?
- kaip komentuoti testo atlikimo rezultatus?

3.2.3. Abitūros egzaminai

Jau pripažinta:

Norminis abitūros egzaminų rezultatų vertinimas buvo klaida!

Šis konjunktūrinis sprendimas visuomenei brangiai kainavo:

- visuomenė prarado informaciją apie tai, kiek iš tiesų yra išsilavinę, išprusę, pasirengę vidurines mokyklas ir gimnazijas baigę žmonės;

- į aukštesnes švietimo institucijas pateko dešimtys tūkstančių žmonių, kurie ten jokia būdu neturėjo patekti, nes nebuvo pasirengę studijoms; aukštasis mokslas buvo diskredituotas;
- diplomus gavo dešimtys tūkstančių aukštųjų mokyklų absolventų, kurie iš tiesų neįgijo nei išsilavinimo, nei specialybės; dabar jie yra našta visuomenei ir patys sau;
- nevykusi vertinimo sistema labai sumažino motyvaciją gerai mokytis (tu nesistenk mokytis gerai, tu tik turi mokytis geriau už tuos, kurie mokosi blogai) ir motyvaciją gerai mokytis (pažiūrėkite, kaip mano moksleiviai gerai išlaikė egzaminus!).

Atmetus norminio vertinimo klaidą, brandos egzaminai yra gana gerai rengiami. Patobulinti reikėtų tik **tris** dalykus:

1. Egzamino turinys ir forma turi būti tokie, kad niekam nekiltų abejonių dėl vertinimo **objektyvumo**. Žinoma, vertinimas turi būti **kriterinis**. Egzamino turinys ir forma moksleiviams turi būti žinomi **bent dvejus metus** iki mokyklos baigimo.

2. Turi būti **dvi brandos egzaminų sesijos**: žiemą ir vėlyvą pavasarį. Bet kuris abiturientas turi turėti teisę bet kurį egzaminą (įvertinimo, oficialiai įskaitomu režimu, o ne įsivertinimo režimu,) laikyti du kartus.

3. Bet kuris moksleivis, bet kuris pilietis įsivertinimo režimu (neįskaitiniu) gali laikyti bet kurį egzaminą **kiek nori kartų**. Paslauga turi būti **mokama**. Laikymas – nuotoliniu būdu.

3.2.4. Visiems moksleiviams ir studentams

Reikia ar nereikia egzaminų baigusiems pradinę mokyklą? O baigusiems pagrindinę mokyklą? O gal reikia mokyklinių egzaminų baigusiems antrą kursą universiteto studentams?

Ne taip klausama!

Egzaminai turi būti parengti taip, kad tiktų ir įvertinimui, ir įsivertinimui.

Dabar galime atsakyti į pateiktus klausimus.

Kai kurie baigusiųjų pradinę mokyklą moksleivių tėvai norės pasitikrinti, kiek ir ko išmoko jų vaikai. Ir NEC turi sudaryti galimybę vaikams nuotoliniu būdu tai pasitikrinti. Visaip pasitikrinti: raštingumą, skaičiavimą, sprendimo gebėjimus, užsienio kalbos lygį, bendrąjį išprusimą. Nuotoliniu būdu pasitikrinti.

Kilus abejonėms dėl vieno ar kito moksleivio, studento tinkamumo mokytis pasirinktoje švietimo institucijoje, pasitikrinimas gali būti pakeistas **privalomuoju patikrinimu**. Taip, mes **kalbame apie švietimo diferenciaciją!** Tinkamai panaudoję švietimo sistemos resursus (žr. 3.4 skyrių), šalyje mes turėtume įvairių mokyklų įvairiems žmonėms.

Suprantama, kad privalomasis patikrinimas turi būti reglamentuotas švietimo dokumentais ir jokio voliuntarizmo neturi būti.

Žiauru ir neteisinga vienodai mokytis nevienodus vaikus!

Tinkama įsivertinimo sistema padėtų sumažinti psichologinį stresą paskirstant (pasiskirstant!) žmones į jiems tinkamiausias švietimo institucijas.

 Mokykla, nors ir specifinė, vis dėlto yra paslauga, o kai paslauga visiems vienoda, atsitinka kaip su vienodo dydžio uniforma – arba per maža, arba per didelė ir tik vienam ar dviem tinkama.
E.Ruželė. „Kuo užaugęs būsi? Pasirinkimai iš neberekalingų kvalifikacijų sąrašo.“ delfi.lt, 2011 11 08

Tinkama įsivertinimo sistema kiekvienam moksleiviui ar studentui leistų bet kada pasitikrinti savo gebėjimą mokytis, studijuoti. Tai **arba** suteiktų jauniems žmonėms daugiau pasitikėjimo savimi, **arba** parodytų jiems skubiai taisytinus dalykus, **arba** įrodytų būtinybę keisti pasirinktą švietimo instituciją.

Žymiai geriau, kai žmonės pasirenka švietimo instituciją, o ne kai ji jiems parenkama.

Kai kam atrodo, kad ir dabar žmonės pasirenka jiems tinkamą švietimo instituciją. **Tai netiesa!** Pavyzdžiui, tūkstančiai studentų pasirenka tai, ko nori, o ne tai, ką gali, kas jiems tinka. Mes turime pripažinti, kad anksčiau ar vėliau (**geriau, kad tai įvyktų anksčiau!**) šalyje susidarys tinkama švietimo paslaugų rinka: bus daug įvairių pasiūlymų, bet ne kiekvienas galės pasirinkti tai, ko nori – turės pasirinkti konkuruodamas rinkoje.

Pradiniame švietimo sistemos evoliucijos etape NEC turėtų parengti **keturias** įvertinimo ir įsivertinimo sistemas:

- 1) **baigusiems pradinę mokyklą;**
- 2) **baigusiems pagrindinę mokyklą;**
- 3) **baigusiems vidurinę mokyklą (abiturientams – brandos egzaminų sistemą);**
- 4) **pedagogams – mokytojams ir dėstytojams.**

Sistema baigusiems pradinę mokyklą turi būti parengta taip, kad vaikai galėtų nuotoliniu būdu pasitikrinti, padedant pedagogams arba tėvams.

Mokytis reikia visą gyvenimą. Visą gyvenimą svarbu ir smalsu pasitikrinti, kiek dar esi išsilavinęs palyginus su tuo, **kiek buvai išsilavinęs.** Atviroji įsivertinimo sistema leistų nuotoliniu būdu suaugusiems žmonėms bet kuriame gyvenimo tarpsnyje pasinaudoti ir vidurinės mokyklos, ir kito tipo (žr. žemiau) testais. Be abejo, kad sistema būtų rentabili, kad ji nebūtų našta valstybei, paslauga turi būti **mokama.**

Jau dešimt metų visos Lietuvos aštuntokams ir devintokams galimybę įsivertinti suteikia VšĮ Kauno technologijos universiteto gimnazija. **Penkis kartus per metus**, šeštadieniais, rengiami „Mokslo lyderių turnyrai“. Juose, užsiregistravęs ir užmokėjęs testų sudarymo, administravimo bei darbų taisymo išlaidas padengiantį mokestį, gali dalyvauti bet kuris šalies moksleivis (net nebūtinai 8-9 klasės!). Kiekvieno turnyro metu pateikiami du testai, jiems atlikti skiriamos dvi akademinės valandos. Moksleiviai iš anksto nežino, kurių dalykų testai (būna ir IQ tipo, ir bendrojo išsilavinimo testų) bus pateikti. Kiekviename turnyre dalyvauja 300-400 moksleivių. Motyvacija – pasirengimas stoti į KTU gimnaziją.

Turnyrai yra labai gera „įžanga“ į būsimąją visuotinio įsivertinimo sistemą, turnyrų rengimo patirtį būtina panaudoti, kuriant sistemą visiems šalies moksleiviams. Turnyrų rengėjai įrodė, kad tokia paslauga labai reikalinga, kad turnyrų metu atskleidžiama daug įvairiose mokyklose maskuojamų švietimo ydų.

Pateikiame 2011 m. lapkričio mėnesį vykusio turnyro testo fragmentą ir rezultatų komentarą. **Būtina atkreipti dėmesį į didžiulį įverčių skirtumą**, nors į turnyrus atvyksta pažangiausi, labiausiai motyvuoti (nors ir ne visi...) moksleiviai.

Lietuvių kalbos testas 8 klasei

I. Įrašykite praleistas raides.

1. Norėt__si pamatyti tokį dr__suolį. 2. Laiveliu __rėsi dvi moter__s. 3. Nesir__žčiau su juo ginč__tis. 4. Mėl__n__j__m ežere miega lėlija. 5. An__dien, šluost__dama savaj__me kambarėl__je d__lkes, užkli__džiau krištolin__vazel___. 6. Veltui slibinas dr__skė nagais storą ledą, veltui rodė įš__lus__uodegą. 7. __los maiše nepaslėpsi – vis išl__s. 8. Dalgis žol__ – ne brolis. 9. Savo miegam__jame prie verk__nčio vaiko s__dėjo Grėtė Karalienė ir m__stė. 10. Giedrius g__nėsi nuo apn__kusių minči__, tačiau nesumojo, ko grie__tis. 11. Vaikai ir paaugliai nutūpė pirm__s__s eil__s. 12. Pavasar__virš laukų prag__sta v__turėlis. 13. Buvo ir gr__žių dienų, nėra ko sk__stis. 14. Gatvelė buvo negr__sta, po kojomis žliu__sėjo purvas, kai kur pasitaik__davo bal__čių – tada vanduo ištik__davo ant kėlnių. 15. Darbo netr__ko – juk aplinkui buvo vieni gri__vėsiai. 16. Po stalu t__sojo šuo. 17. Susitiksime ties aukšt__ja p__šimi ir keliausime į sen__j__pilį. 18. Klėtėlė apl__žusi, joje suversti apr__d__ję dalgiai. 19. __sotis sudužo atsitrenkęs į__slą. 20. Kalvio gr__sinimai bei g__sdimimai negelbėjo.

II. Pabraukite įvardžius.

1. Volunge aš perlėksiu pasaulį spindulių tavųjų nušviesta. 2. Vytukui pasirodė, kad kažkas lenda pro tą langelį į vidų ir negali įlįsti. 3. Jau mums nėra ko daugiau nusigast. 4. Niekas neišėjo jųjų pasitikti. 5. Besirūpindamas kitų laime, rasi ir savąją.

III. Skliaustuose nurodykite, kokios kalbos dalys yra pabraukti žodžiai.

1. Nuo (.....) patirtu (.....) įspūdžių jam svaigo galva. 2. Giriamas (.....) vaikas visuomet (.....) paikas. 3. Saulei į vakarus leidžiantis (.....), tyli (.....) nurimus gamta. 4. Stropiai (.....) mokinei padovanojau knygą. 5. Smagu (.....) žaisti kieme. 6. Gyvena penkiese (.....) tame namelyje, o garsas apie juos skleidžiasi po visa (.....) šalį.

IV. Sukirčiuokite.

1. Didi išmintis mažoj galvelėj sutelpa. 2. Geram arkliui nereikia botago.

V. Pateiktuosius žodžius parašykite kartu arba atskirai (kur reikia, sujunkite).

Kodėl gi, vis dėl to, ne toli, nejau gi, taip pat, kol kas, net gi, ne bet koks.

Versti →

Kokie jie skirtingi, jūsų vaikai...

... ir gerai, kad yra KTU gimnazija, kuri kasmet tai parodo!

*

Pažvelkime į pirmojo „Mokslo lyderių turnyro“ (MLT) aštuntokams ir devintokams rezultatus. Kai kurias sąlygas jūs jau matėte temoje „Mes paklausėme...“

Rezultatai mūsų nenustebino – nei pradžiugino, nei nuliūdino. Ne pirmus metus rengiame MLT. Bet mes tikrai žinome, kad kasmet rezultatai šokiuoja dešimtis moksleivių ir jų tėvų. Nes jie nežino, ką iš tiesų žino, moka (ir vaikai, ir tėvai...). Štai šiandien kalbėjau su aštuntoke, kuri tikino mamą mokanti lietuvių kalbą, todėl yra nustebinta savo 1xx vieta turnyre. Padarėme išimtį – peržiūrėjome darbą. Sakinyje „Didi išmintis mažoj galvelėj sutelpa“ teisingai sukirčiuotų žodžių... nerasta. Taigi ne viskas mažoj galvelėj sutelpa...

Turnyre dalyvavo 261 aštuntokas ir 75 devintokai.

*

Penketukai geriausių ir blogiausių rezultatų.

*

Aštuntokų matematika:

91,24	89,28	87,33	87,33	81,46
18,88	18,88	18,88	18,88	20,84

*

Aštuntokų lietuvių kalba:

81,82	81,82	80,73	79,63	79,63
10,63	17,20	18,29	19,39	20,49

*

Devintokų matematika:

84,48	76,27	76,27	76,27	76,27
22,86	22,86	24,91	29,02	33,13

*

Devintokų lietuvių kalba:

81,73	69,49	69,49	69,49	69,49
2,86	17,82	23,26	23,26	27,34

Kaip svarbu laiku pamatyti skirtumus!

(Pagal www.burgis.lt)

3.2.5. Visiems pedagogams

Vėl kalbama apie privalomąją mokytojų atestaciją. O kas atestuotojai? Ar kalbama apie jų privalomąją atestaciją? O kokie yra gero mokytojo požymiai? Ką daryti, jei mokytojas „geras“ moksleiviams, jų tėvams, kolegoms, mokyklos administracijai, bet „blogas“ atestuotojams? Ką daryti, jei atestuotojai ir gal net mokyklos administracija mano, kad mokytojas yra netikęs, o jam pačiam atrodo, kad geresnio nė būti negali?

Atsakymas į šiuos ir panašius klausimus yra gana paprastas:

Sudarykime mokytojams ir dėstytojams sąlygas patiems save įvertinti.

Tik po to, kai mokytojas (dėstytojas) įsivertina tinkamumą dirbti pasirinktą darbą, gali prasidėti konstruktyvi diskusija apie jo pareigas, vardą, kvalifikacinę kategoriją, skiriamas pamokas ar paskaitas ir kt.

Priėmus šią **sisteminę švietimo permainą garantuojančią nuostatą**, neliktų daug emocijų ir psichologinių problemų, pagerėtų darbuotojų santykiai su darbdaviais ir, žinoma, ženkliai pagerėtų ugdymo kokybė.

Tik tada, kai pedagogai galės reguliariai (bent kas penkmetį) įsivertinti tinkamumą dirbti, nebeliks dvejonų, **kada laikas į pensiją**. Tik tada pedagogai nepagrįstai nebereikalaus didinti atlyginimo.

Tik tada išnyks korumpuotų lobistų klanai, susikuriantys sau darbo neva „kelti pedagogų kvalifikaciją“.

Tik tada bus galima priimti nuostatą, kad:

Edukologijos universitetą baigęs žmogus vidurinėje mokykloje gali dėstyti bet kuri dalyką.

Šalyse, kuriose pedagogai „sensta“, kuriose mažas pedagoginių profesijų prestižas, pakeičiamumo problema ypač aštri. Bet ir visose kitose šalyse švietimo vadybininkai pasakys: ne išsilavinimas, o „pašaukimas“ yra svarbiau!

Danijoje pasakytų – nieko naujo, pas mus taip seniai galima. Į nustebusių stažuotojų iš Lietuvos klausimą, nejaugi galima dėstyti ir matematiką, ir, pavyzdžiui, danų kalbą, buvo atsakyta: „Nejaugi jūs manote, kad ir vidurinę mokyklą, ir universitetą baigęs žmogus nemoka nė tiek, kiek reikia moksleiviams?“

Būtina nedelsiant panaikinti nuostatą, kad gimnazijose negali dirbti pedagoginio išsilavinimo neturintys žmonės. Ši nuostata teisinga kalbant apie pradines ir pagrindines mokyklas, bet visiškai netinka kalbant apie gimnazijas, kolegijas, universitetus.

Pedagoginis išsilavinimas neturi būti būtina sąlyga norintiems dirbti gimnazijose.

Įvertinimas, įsivertinimas ir švietimo paslaugų rinka lengvai atskirs tuos, kurie moka ir gali dirbti mokyklose, ir tuos, kurie negali dirbti. Versle, politikoje, valstybės tarnyboje seniai nėra

nuostatos, kad postą, atlyginimą lemia specifinis tai sričiai išsilavinimas. JAV prezidentavo buvęs aktorius. Lietuvos Seime yra keli humoristai.

Netinkamai vertinami ir **universitetų dėstytojai**. Moksliniai laipsniai suteikiami mokslininkams, tik mokslininkams suteikiami ir pedagoginiai vardai, o auditorijose turi dirbti pedagogai.

Kiek mokslininkų dėsto su savo mokslu susijusius dalykus?

Tokių dėstytojų mažai! Tai kodėl pedagoginis vardas siejamas su moksline veikla? Žinoma, yra išimčių, kai nesiejamas, bet tai – išimtys. Žinoma, dėstytojas nėra ir neturi būti mokytojas, dėstytojas bent penkerius metus **turi būti dirbęs arba dirbantis mokslinį darbą**, bet ar būtina visą gyvenimą? Prievartinis mokslinio darbo rodiklis iškreipia tiek mokslinę, tiek pedagoginę veiklą, iškreipia aukštojo mokslo paslaugų rinką. Studentai savo kailiu pajunta:

Geras mokslininkas nebūtinai yra geras dėstytojas! Dėstytojas nebūtinai turi būti mokslininkas.

Kas turėtų būti mokytojų ir dėstytojų įsivertinimo, o prireikus (**tik prireikus!**) – ir įvertinimo pagrindas? Tai turėtų būti **keturi NEC parengti egzaminai-testai**, laikomi nuotoliniu būdu:

- **lietuvių kalbos ir kalbos kultūros;**
- **užsienio kalbos;**
- **informacinių technologijų;**
- **dėstomo dalyko.**

Be to, **kiekvienas mokytojas kasmet turi „išlaikyti“ savo dalyko brandos egzaminą**. Kuo geriau išlaikyti! Mokyklos administracijai suabejojus dėl mokytojo dalykinės kvalifikacijos, brandos egzaminas turėtų būti pirmasis privalomojo įvertinimo egzaminas.

Dėstomų dalykų (pradinėje raidos stadijoje – tik pagrindinių dalykų) testus mokytojams turėtų parengti NEC, o aukštosioms mokykloms – pačios aukštosios mokyklos, bet kompiuterinę terpę tiems testams turėtų suteikti NEC, įsivertinimo procedūrą turėtų administruoti NEC.

Mintyse įvertinęs savo darbą, keturiais testais įsivertinęs savo žinias ir gebėjimus, pasidomėjęs moksleivių ar studentų nuomone apie savo darbą, mokytojas ar dėstytojas gali kreiptis į savo mokyklos ar universiteto padalinio administraciją su prašymu suteikti jam aukštesnę kategoriją, pedagoginį vardą ir/arba padidinti atlyginimą, darbo krūvį.

Žinia apie suteiktą aukštesnę kategoriją, laipsnį ar vardą žmogų turi pasiekti kaip apdovanojimas.

Žmogus turi dirbti. Kuo geriau dirbti. Bet žmogus **neprivalo nieko daryti** vien tam, kad įrodytų savo darbo kokybę. Žmogus neturi kaupti jokių savo gero darbo įrodymų. Apie pedagogo žinias, gebėjimus, išprusimą visi norintys turi nuspręsti vertindami jo darbą, darbo rezultatus, gyvenimo rezultatus. Pedagogas prireikus **žodžiu** gali informuoti vertintojus apie jo turimus veiklos, įsivertinimo, pasiekimų įrodymus.

3.2.6. Švietimo institucijoms

Šią nuostatą priimti skausminga, bet būtina:

Reikia visai kitokio švietimo institucijų išorinio vertinimo!

Deja, dabar mažai kas moka atskirti švietimo įstaigų **akreditaciją** nuo **atestacijos**. **Akreditacija būtina**. Švietimo įstaigos veikia mūsų valstybėje, joms skiriama mūsų žemė, pastatai, lėšos, jos didina arba mažina mūsų valstybės prestižą. **Akreditacija būtina įkuriant** naują švietimo įstaigą, **akreditaciją būtina panaikinti**, jei švietimo įstaiga nebeatitinka valstybės nustatytų reikalavimų, pažeidžia teisės aktus.

Bet tokio, koks dabar peršamas („išorinis auditas“, vidinis auditas“) švietimo įstaigos vertinimo, atestacijos nereikia.

Švietimo įstaigas atestuoja rinka.

Jei mokykla gera, niekas negali jos uždaryti, išskyrus ją pačią. Niekas negali finansiškai žlugdyti mokyklos tik tuo motyvu, kad kažkas ją įvertino nepalankiai. Niekas neturi nei kriterijų, nei priemonių, nei žmonių, kurie galėtų objektyviai įvertinti mokyklos gerumą. Tai gali tik rinka.

Bet jau rašėme apie tai, kad išorės stebėtojai, visuomenė turi reguliariai **vertinti mokyklų darbo rezultata** – mokymo ir studijų kokybę. Vertinti pasiekiamą rezultata – visai ne tas pats, kas vertinti mokyklą!

Mūsų nedomina, kaip įrengta restorano virtuvė, mus domina tai, ką mes valgome.

Bet mokyklos bent kas penkmetį **privalo įsivertinti**. Tam švietimo tarnybos turi parengti paprastą, aiškų, lakonišką kriterijų, rodiklių sąvadą. Įsivertinimas neturi trukti ilgai, turi nesutrikdyti įprasto švietimo įstaigos darbo.

Valstybinių švietimo įstaigų finansavimas turi būti toks, kad mokyklos negalėtų dirbti neefektyviai – turėtų jungtis, keistis arba užsidaryti.

Labai svarbu **tinkamai sutvarkyti švietimo įstaigų vadovybės kaitą**. Ar gali mokyklai tas pats direktorius vadovauti 20 metų? Kas, kada ir koku pagrindu turėtų skirti ir atleisti mokyklų direktorių pavaduotojus? Ar privalo visi prorektorai atsistatydinti (ir negali būti vėl priimti?) pasikeitus universiteto rektoriui? Ar gali fakultetui vadovauti tas pats žmogus, jei fakultetui pakeistas pavadinimas (dėl to ir pakeistas...)?

Valstybė vis dar ieško atsakymų į šiuos klausimus. Nes vienareikšmių atsakymų nėra ir negali būti.

Dirbti reikia taip, lyg gyventum amžinai, o gyventi taip, lyg rytoj mirtum.

Tinkamai mokykloms gali vadovauti tik žmonės, kurie ateina ne vienai ir ne dviems kadencijoms. Kita vertus, kančia darbuotojams, moksleiviams arba studentams, jei dešimtmečius mokykloms vadovauja tie patys netinkami žmonės.

Kalbama **apie mokyklų vadovų rotaciją**. Bet užmirštama aptarti, ką tai reiškia. Ar vienos mokyklos direktorius po kadencijos (ar dviejų) „automatiškai“ (garantuotai) paskiriamas kitos mokyklos direktoriumi? Tame pačiame miestelyje, kuriame yra tik viena mokykla?! Paliekant tokį

pat atlyginimą ar padidinant (sumažinant) pagal (gal ne tik...) moksleivių skaičių? Ar keitimas dideliame mieste atliekamas tik tarp „ekvivalenčių“ mokyklų?

Mūsų atsakymai tokie:

- jokių vadovų darbas negali būti ribojamas kadencijomis;
- žemesnio rango vadovus turi skirti ir atleisti jų tiesioginiai aukštesnio rango vadovai, remdamiesi švietimo įstaigų dokumentuose apibrėžtais kriterijais;
- kiekvieno vadovo darbą turi vertinti: a) jis pats (pagal patvirtintus įsivertinimo kriterijus); b) jo tiesioginis vadovas; c) jo švietimo įstaigos paslaugų gavėjai (pagal patvirtintą procedūrą); d) jo tiesioginiai pavaldiniai (pagal patvirtintą procedūrą); šie keturių lygių įverčiai gali būti, **bet nebūtinai**, atleidimo iš darbo kriterijai.

Suprantama, atleidžiant įstaigų vadovus turi veikti socialiniai saugikliai, bet būtina prisiminti:

Geras vadovas daug lemia mokyklos sėkmę.

3.3. Švietimo turinio kaita

Vienu dokumentu (scenarijumi) neįmanoma apibrėžti viso švietimo turinio. Svarbu suformuoti švietimo tarnybų požiūrį į turinio kaitą. Keli pasiūlymai pateikti ankstesniuose skyriuose. Dabar labai trumpai paryškinsime galimą kai kurių mokyklinių dalykų turinio kaitą. Labai svarbu, kad kiekvieno dalyko turinio kaitą stebinčių ir skatinančių švietimo vadovų grupėse būtų įvairių dalykų mokytojų, dėstytojų, verslo atstovų.

Šio skyriaus poskyrių pavadinimai primena vidurinės mokyklos dalykų pavadinimus, poskyrių turinys irgi pateikiamas pritaikius vidurinėms mokykloms, bet svarbu matyti, kad bendrosios nuostatos **tinka ir aukštajam mokslui, ir neformaliajam švietimui, ir mokantis visą gyvenimą.**

3.3.1. Matematika

Kiek dar mokyklinėje matematikoje liko tikslumo? Kiek dar matematika pratina mąstyti logiškai? Kiek dar **mokome** matematikos, o ne **dresuojame** moksleivius?

Reikia grąžinti į mokyklą įtaigiausius ir gražiausius matematinius įrodymus.

Gerai žinomi kontrargumentai prieš įrodymus: a) matematika su įrodymais yra „sunki“; b) gyvenime niekada neprireiks tų įrodymų.

Švietimo vadovų ir mokytojų atsakymai turėtų būti tokie:

Nieko vertas mokslas, kuris nėra „sunkus“.

Mokykloje netinka tik pramogauti. Mokykloje reikia sunkiai dirbti. Mokykloje reikia išmokti ir įprasti sunkiai dirbti. Kada, jei ne mokykloje?

Negalima pritarti vartotojiškam požiūriui į mokslą.

Senovės matematikai teigė, kad taikymai – plebėjų darbas. Aristokratai domisi „grynuoju“ mokslu. Matematika turi dominti, žavėti kaip mąstymo lavinimo priemonė, o ne vien kaip priemonė kitiems mokslams („Matematika – mokslų tarnaitė“...), praktinei veiklai.

3.3.2. Literatūra

Pasaulis yra vientisas. Lietuvių literatūra yra pasaulio literatūros dalis. Tai ir reikia mokyti, aiškinti, rodyti, kokia tai dalis.

Lietuvių literatūros kūrinius reikia nagrinėti kartu su kitais pasaulio literatūros kūrinių.

Būtina siekti šios **sisteminės permainos!** Nuo pat pirmos klasės. Lietuvių liaudies pasaka bus aiškesnė, prasmingesnė, jei toje pačioje pamokoje bus pateikta ir kitos šalies panaši pasaka.

Vienu metu moksleiviams kalbant apie visų šalių literatūrą, galima palyginti net tokius, rodos, nepalyginamus dalykus:

*

Jei tau koks tėvas rodo savo vaiką,
Vis aiškindamas, koks tasai gabus,
O tu eini šalin pasakęs – nér man laiko,
Tatai, žinok, įžeidžia tėviškus jausmus.

(Juozas Erlickas)

*

Žmogau, ar gyveni? Tik saugais ir ginies...
Bet būk visad žvalus, nors engs ir varinės.
Ieškok tik išminties, nes visas tavo būvis
Iš dulkių ir lašų, iš vėjo ir ugnies.

(Omaras Chajamas)

Neabejojame, kad moksleivius sudomintų, jei, pavyzdžiui, Levo Tolstojaus „Ana Karenina“ būtų nagrinėjama lygiagrečiai su Žemaitės kūriniumi „Martis“, Viljamo Šekspyro „Karalius Lyras“ su Justino Marcinkevičiaus kūriniumi „Mindaugas“.

Nagrinėjant lietuvių literatūrą neatsietai nuo visos pasaulio literatūros, būtų galima aiškiau parodyti mūsų literatūros vietą ir vertę pasaulyje, būtų galima daugiau dėmesio skirti žanrams, stiliumi nagrinėti, istoriniam kontekstui pateikti.

8.5.2. Lietuvių literatūros paveldas pernelyg dažnai traktuojamas ir perteikiamas kaip uždaras visetas, atribotas nuo kitų Lietuvos kultūros sričių, filosofijos ir idėjų istorijos, kitakalbės krašto literatūros ir neturintis organiško ryšio su Europos literatūros raida; vengiama jį pozicionuoti pasaulio literatūros verčių skalės atžvilgiu. Toks lietuvių literatūros traktavimas ugdo arba provincialią vertybių skalę ir izoliacionistinę mąstyseną, arba lietuviškosios kultūros atmetimo laikyseną.

(LIETUVIŲ KALBOS UGDYMO BENDROJO LAVINIMO PROGRAMAS VYKLANČIOSE MOKYKLOSE 2010–2014 METŲ STRATEGIJA)

Kitas, jau minėtas, akcentas – **negalima literatūros mokymo ideologizuoti, politizuoti.** Anksčiau ar vėliau moksleiviai (tikriausiai tada, kai jau nebebus moksleiviai...) suras ir supras „uždraustą“ literatūrą, kaip mes kadaise suradome Aleksandrą Solženyciną, Borisą Pasternaką, Josifą Brodskį, Ernestą Hemingvėjų... Suradę ir supratę jie bus sugluminti ir nusivylę – nejaugi gerus literatūros kūrinius galima nuo žmonių slėpti vien dėl to, kad autoriai neįtiko valdžiai?

Antilopė

Kaip išsaugot šio vakaro tolį ir tylą?
Ir tave ant šio kalno – vidury sutemų?
Tavo matinis veidas iš lėto sudyla.
Kad pradingsi iš viso – bijoti imu.

Kas tai parašė? Tai parašė Vilniuje gyvenantis solidaus amžiaus poetas **Algimantas Baltakis**. Suraskite, kodėl jis neįtinka literatūros vadovėlių sudarytojams, bet įtinka dainininkams, dainų klausytojams, poezijos mėgėjams?

Iš Suvakijos lygumų

Tu padainuok, šaunus bernioke
Iš Suvalkijos lygumų,
O tau pritars javai nunokę
Ir senas gluosnis prie namų.
*

Kas tai parašė? Tai parašė **Kostas Kubilinskas**, kurį pokario rezistentai kaltina išdavyste. Bet žmonės dainuoja šiuos ir kitus K. Kubilinsko eilėraščius...

Lyra

Aš lyros neturiu.

Bet ji tarp mano žemės
Ir ankstyvųjų vyturių
Į pačią saulę remias...

Bet juk lašas prie lašo – gausus vandenynas.
O smiltis prie smiltelės – tai kalnas.
Ir todėl dideliams šiam pasauliui, vadinamam,
Reikalingas ir mano delnas.

Moteris

Kaip Diurerio paveiksle – visada vienodai
protingai ir prasmingai nuodėminga –
tokia tu man atrodai...

Atriškite akis

... Pastatė prie duobės... Akis raikščiu užrišo...
Ir laukia, ką dabar, prieš mirtį, pasakys...
O jis ir užrištom akim į šviesą atsigrįžo.
Surado saulę. ir pasakė:
– Atriškite man akis!..

Pelenai

Šitie kaulų rudi trupinėliai po kojų –
tarsi kulkų skeveldros, suėstos rūdžių, –
buvo mažos kojytės – šokavo, bėgiojo
paskui baltą drugelį laukų takučiu...
<...>
Negaliu savo žvilgsnio nukreipti į šalį
nuo kažkur besiniaukiančio žydro dangaus.
ir sakau, pelenų šių iškėlęs žiupsnelį:
pagaliau nežudykit žmogaus!..

Osvencimas

Kas tai parašė? Tai parašė Lenino premijos laureatas, žymus sovietinės valdžios Lietuvoje valdininkas poetas **Eduardas Mieželaitis**. Ar tikrai lituanistai šiuose posmeluose nebeįžvelgia jokios poezijos?

Šiuo metu iš mokyklinės lietuvių literatūros nepelnytai išguiti (arba nepelnytai pažeminti): **Algimantas Baltakis, Ieva Simonaitytė, Jonas Avyžius, Juozas Baltušis, Eduardas Mieželaitis, Paulius Širvyas...**

Ir tuo pačiu metu į mokyklinę programą įtraukti menkaverčiai, bet ideologiškai tinkamų autorių, kūrinių. Etiketą neleidžia čia jų nurodyti. „Inventorizaciją“ literatūroje turi padaryti politiškai neangažuoti žmonės.

3.3.3. Istorija

Šiam dalykui tinka du ankstesniame skyriuje nurodyti akcentai:

Lietuvos istorijos reikia mokyti kartu su viso pasaulio istorija.

Mes esame ir buvome pasaulio istorijoje. Mums būtina žinoti, jausti, kad K.Kolumbas Ameriką atrado vėliau nei įvyko Žalgirio mūšis, vėliau nei įkurtas Vilnius.

Negalima istorijos mokymo ideologizuoti, politizuoti.

Jeigu istorija yra mokslas (o mes manome, kad yra), tai to mokslo tiesos negali priklausyti nuo istoriją dėstančių žmonių.

Pribrendo ir tokia istorijos mokymo **sisteminė permaina:**

Asmenybių istoriją reikia keisti faktų ir įvykių istorija.

Žinoma, dabartiniai politikai darys viską, kad ir toliau būtų dėstoma asmenybių istorija, nes jie irgi pretandoja tapti istorijos žmonėmis. Bet moksleiviams, mums svarbesnė, objektyvesnė ir įdomesnė įvykių, faktų istorija.

Reikia ir dar vienos radiklios permainos, susijusios su ką tik pateiktu pasiūlymu: dėstydami faktus ir įvykius, galėtume vienu srautu pateikti juos iš įvairiausių sričių: literatūros, meno, technikos, geografinių atradimų, gamtos mokslų ir, žinoma, istorijos.

Visuomenės istorija yra vientisa. Netinka ją skaidyti į „istorijos istoriją“, literatūros istoriją, technikos istoriją ir pan. Vieningai pateikta visų sričių istorija moksleiviams sukurtų aiškesnį pasaulio raidos vaizdą.

Istorija yra visas gyvenimas, o ne teminiai jo puslapiai.

Žinoma, taip dėstyti istoriją, taip parašyti istorijos vadovėlius **gali tik eruditai, visokeriopai išsilavinę žmonės**. Bet užtenka įsivaizduoti, kokios vertės tie vadovėliai būtų **įvairaus amžiaus žmonėms**, ir jokios investicijos leisti tokius vadovėlius nepasirodys per didelės.

3.3.4. Gamtos mokslai

Šioje srityje pirmoji permaina tiesiog būtina, kita – rekomenduotina.

Kada išmoksime suderinti sutvėrimo ir evoliucijos mistikas?

Mūsų vaikai nuo mažų dienų mokomi veidmainiauti! Mūsų vaikai nemokomi mąstyti, o mokomi paklusti. Mūsų vaikai nemokomi klausti. Mūsų mokytojai nemokomi sąžiningai atsakyti, kad nėra (**nėra!**) atsakymų į visus klausimus.

Pabandykime vaikiškais klausimais bristi į kiekvieną mistiką.

Pasaulio sutvėrimas.

1. Kada tai įvyko? Ar po to vyko evoliucija?
2. Kas sutvėrė sutvėrėją?
3. Kodėl sutvėrėjas Žemėje paskleidė tiek daug religijų, leidžia joms kruvinai kautis tarpusavyje?
4. Kuria kalba kalbėjo pirmieji žmonės? Kokios jie buvo rasės? Ar jie iškart buvo *Homo sapiens*?
5. Jei sutvėrėjas visagalis, tai kodėl jis be tarpininkų nepadaro, kad mes viską suprastume ir pripažintume?

Visatos evoliucija.

1. Jei prieš Didįjį sproгимą nebuvo nieko (nei erdvės, nei laiko), tai kas sprogo? Kur sprogo?
2. Kaip atsirado tai, kas sprogo?
3. Kodėl TAI, kas jau buvo, sprogo? Kas sukėlė sproгимą?
4. Kodėl laikas vienakryptis? Kodėl erdvė trimatė?
5. Kokia yra Visatos, gyvybės prasmė?

Mums neužtenka teigti ar neigti vieną iš požiūrių. Mums reikia išmokti svarstyti, komentuoti, kiek galima – argumentuoti, kiek būtina – pripažinti dabartinio pažinimo ribotumą. **Mums būtina ši permaina! Nedelsiant!**

Kita permaina – rekomenduotina.

Geriau gamtos mokslai, nei jų dalys atskirai.

Tai, kaip apie gamtą kalbama jaunesnėse klasėse, tinka ir vyresnėse klasėse, bet būtina rasti žmonių, kurie galėtų integruotai pateikti fizikos, chemijos, biologijos ir kt. mokslus vyresniųjų klasių moksleivių brandos lygiu. Tai nelengva. Bet tai – perspektyvu ir efektyvu.

3.3.5. Informatika

Mokyklos (vidurinės ir aukštosios) jau nelabai gali skųstis, kad trūksta informacinės įrangos: kompiuterių, vaizdo projektorių, kopijuoklių, spausdintuvų, garso įrangos ir kt. Tačiau informatikos mokymas gerokai senstelėjo... Būtina nedelsiant paspartinti kaitą dviem kryptimis:

1. Informacinių technologijų, informacinės technikos ir jai skirtos programinės įrangos (teksto doroklių, skaičiuoklių ir kt.) panaudojimo gali ir privalo mokyti įvairiausių dalykų mokytojai bei dėstytojai: kalbų, menų, gamtos mokslų ir kt. Informatikos kurse turi likti tik šių temų pagrindai.

2. Algoritmavimas, programavimas, programinės įrangos architektūra (struktūra), įvairių programinių modulių sąveika turi būti prilyginami fundamentaliajam mokslui, lavinančiam mąstymą, padedančiam suvokti šiuolaikinio informacinio pasaulio sandarą ir vystymosi principus, kryptis.

*

Paradoksalu, bet jaunus žmones (moksleivius, studentus) reikia mokyti ne tik naudotis įvairiausia informacine įranga, bet ir mokyti ...

Nepiktnaudžiauti informacine įranga!

Tapo įprasta, kad jau ne tik seminaruose, konferencijose, bet ir paskaitose, pamokose be saiko ir be reikalo „rodomas kinas“ – naudojama vaizdo ir garso technika. Dažnai taip nuo klausytojų „pasislepia“ nelabai dalyką išmanantys lektoriai.

Žmogaus balsas, mimika, gestikuliacija, ranka rašomas tekstas, formulės, net daromos ir čia pat ištaisomos klaidos yra nepamainomos ir jokia technika nepakeičiamos „mokymo priemonės“.

Visi turi kurti internetekas.

Pradiniame informatikos kurse būtina paaiškinti, kas yra interneteka, kokias internetekas pravartu turėti. Interneteka yra kaip didžiulės bibliotekos (žiniatinklio) katalogas. Interneteka gali būti vienam dalykui, gali būti vienai vartotojų grupei (pavyzdžiui, gimnazistams), gali būti sudaryta bet kuriuo kitu tikslu (pavyzdžiui, pranešimui konferencijoje).

Interneteka gali būti tik žiniatinklio adresai su labai trumpais komentarais, o gali būti su žiniatinklio svetainių turinio autoriniais komentarais, su citatomis iš svetainių, nedideliais ten esančios informacijos intarpais.

Internetekos bus vienas iš būtinų ateities bibliotekų šaltinių: **knygos – katalogai – internetekos – žiniatinklis**. Mokytojai ir dėstytojai tiesiog privalo turėti savo dėstomų dalykų autorizuotas (jų pačių suformuotas, pritaikytas kursui, klausytojams) internetekas.

3.4. Resursai

Kalbėdami apie resursus, turime prisiminti išmintingą posakį: „Nesu toks turtingas, kad galėčiau pirkti pigius daiktus.“

Skurdi mokykla – nuostolis valstybei.

Negalima mokyklos šiaip taip nudažyti. Ją reikia nudažyti gražiai. Negali mokyklos gėlynas būti nenuravėtas. Negali mokyklos bibliotekoje nebūti „Tomo Sojerio nuotykių“. Mokykloje privalo būti belaidžio ryšio internetas.

Kur tas nuostolis, jei viso to nepaisome? Nuostolis žmonėse. Moksleiviai pripranta prie skurdo. Moksleiviai supranta, kad galima gyventi nebrendant iš skurdo. Tai ir visą gyvenimą jie nebris...

Praeiviai supranta, kad čia mokykla, ji moko taip gyventi. Jie praeina, nueina į savo namus, savo ūkius, darbovietes ir gyvena taip, kaip pamokė mokykla.

Ne! Mokykla turi būti bažnyčia! Mokykloje turi pleventi gėris ir grožis. Mokykla turi būti šviesi, nes joje šviečiame žmones.

Bet iš kur gauti pinigų?

Pinigų yra! Trūksta gerų švietimos sistemos organizatorių.

Bent trumpam į švietimo sistemą reikia pakviesti sėkmingų verslininkų, bankininkų, vadybininkų, suteikti jiems daug įgaliojimų, mokėti dosniai ir paprašyti komerciniais, vadybiniais principais sutvarkyti švietimo sistemos resursus.

O resursai dideli. Geriausiose miestų ir miestelių vietose plyti apleisti stadionai. Pusę darbo dienos tušti stūkso didžiuliai pastatų kompleksai. Mokytojai dirba pustuštėse klasėse (žinoma, kitur

jos perpildytos...). „Rašytojai“, leidėjai ir spaustuvės lobsta, išmesdami į švietimo rinką menkaverčius, bet labai brangius leidinius.

Matematikos knygų komplektas aštuntai klasei (knygynas „Pegasus“; komplekte gali būti ir daugiau knygų...):

*

Matematika tau plius, I dalis – 34,43 Lt;
Matematikos tau plius, II dalis – 34, 43 Lt;
Savarankiški ir kontroliniai darbai – 20,70 Lt;
Uždavinynas – 20,31 Lt;
Pratybų sąsiuvinis – 9,42 Lt;
Pratybėlės – 7,19 Lt.

*

„Krepšelyje“ jau yra knygų už **126,48 Lt**.
(Pagal www.burgis.lt)

Tinkamai sutvarkius mokyklų tinklą (žr. 3.1), „užpildžius“ tuščias klases, taip pakeitus įvertinimo ir įsivertinimo sistemas, kaip aprašyta šiame scenarijuje, atsirastų daug lėšų keisti kitų resursų panaudojimą. Siūlome sutelkti dėmesį į tai, kas gali būti efektyviau panaudojama be didelių investicijų:

- 1) **Mokymo priemonės**
- 2) **Bibliotekos, internetekos**
- 3) **Informacinės sistemos (kompiuteriai, internetas, el. paštas, kopijuokliai, spausdintuvai, projektoriai ir kt.)**
- 4) **Aktų salės**
- 5) **Sporto salės**
- 6) **Sporto aikštelės, stadionai**

Mokymo priemonės, vadovėliai turi būti kuo skubiau perkelti į elektroninę erdvę.

Žinoma, tam labai priešinsis leidybos verslo rykliai, bet visuomenė turi laimėti. Reikia pabrėžti, kad nesiūlome visai atsisakyti spausdintų leidinių! Kiekvienas vadovėlis turi būti trijų pavidalų:

- išspausdintas ir parduodamas „klasikiniu“ būdu;
- pateiktas redaguotinu formatu žiniatinklyje;
- išspausdintas mažojoje mokyklos spaustuvėje (MMS).

Mažoji mokyklos spaustuvė (MMS) yra tranzitinė stotelė.

Pažangiausiose šalies mokyklose jau dabar nuo ryto iki vakaro veikia MMS. Tai kopijuoklių, skenerių ir spausdintuvų laboratorija, kurioje mokytojų bei moksleivių rankomis ir protu sukuriama autorizuoti kūriniai, panaudojant įvairiausias informacijos šaltinius: žiniatinklį, vadovėlius, periodinę spaudą ir kt. Nes

Niekas niekada neišleis vadovėlio, kuris tiktų bet kuriai mokyklai.

Pastebėkime, kad kol kas tokių MMS veikla kartais pavojingai priartėja prie autorių teisių pažeidimo ribos. Be to, kol kas ta veikla dažniausiai yra nuostolinga, „pelnu“ galima vadinti tik visai

kitokią mokymo kokybę. Būtina įteisinti, pagerinti MMS veiklą, paskelbiant mokymo priemones elektroninėje erdvėje.

Mokyklos turi suprasti, kad MMS yra tranzitinė stotelė penkeriems, gal dešimčiai metų. Vėliau užteks tik pirmųjų dviejų iš trijų nurodytų pavidalų: mokytojai, dėstytojai, studentai ir moksleiviai autorizuos mokymo priemones elektroninėje erdvėje ir pateiks jas vieni kitiems nespausdindami.

Mokyklų (vidurinių ir aukštųjų) bibliotekos su turtingomis internetekomis turi tapti miestelio, miesto rajono švietimo židiniu **visiems** žmonėms! Galbūt kai kurios paslaugos gali būti mokamos, bet paslaugos turi būti teikiamos visiems.

Mokyklų informacinės sistemos turi būti **visiems**! Tada mokyklos galės reinvestuoti tai, ką uždirbs. Tada mokyklos bus „gyvos“ ir atviros. Tada pagerės tėvų ir vaikų ryšiai.

Mokyklų aktų salės turi pakeisti tai, kas kadaise buvo „kultūros namai“. Salėse turi būti kino seansų **visiems**. Salėse turi vykti šokių vakarai **visiems**, pasiekusiems Mokyklos kultūros lygį. Salėse turi būti koncertų **visiems**. Tada mokykla bus bendruomenės centras.

Mokyklų sporto bazės turi būti atviros **visiems**! Jei moksleiviai su savo tėvais bent dukart per savaitę žais futbolą ar krepšinį, daug sutaupysime – bus galima sumažinti kūno kultūros pamokų. Būtina pabrėžti, kad kai kuriose mokyklose vis dar vyksta ne kūno kultūros pamokos, o fizinio lavinimo pamokos. Moksleiviai verčiami vykdyti „normas“, gal jiems net išduodami ženkleliai „Pasiruošęs darbui ir gynybai“?

Užtenka fizinio lavinimo pamokų, reikia kūno kultūros pamokų!

Moksleiviai turi sportuoti ir jausti malonumą tai darydami. Sportuoti jie gali tada, kai turi laiko ir nori, o ne tada, kai pamoka numatyta tvarkaraštyje. Jei pakeisime požiūrį į tas sporto pamokas, jei atverisime sales ir stadionus **visiems**, nebereikės aimanuoti, kad mūsų moksleiviai tunka, nejudrūs, serga...

Žinoma, turi likti ir pamokos! Nes juk reikia **išmokti** sportuoti, išmokti žaisti sportinius žaidimus, išmokti tų žaidimų taisykles.

4. Rezultatai

Šviesioji Lietuva, mes matome tavo protingus ir laimingus vaikus! Jie ateina į savo mokyklas – mokslo šventoves, *Alma Mater*, jie bendrauja su protingais ir laimingais mokytojais, dėstytojais taip, kaip rytų kovų sportininkai bendrauja su savo „juodąjį diržą“ turinčiais mokytojais.

Po darbo tėvai nelaukia savo vaikų namuose, o eina į mokyklą, ten su vaikais pažaidžia futbolą, tenisą arba krepšinį, pailsi bibliotekoje skaitinėdami laikraščius, naršydami internete, o paskui šnekučiuodamiesi grįžta namo, nešdamiesi po naują knygą – paskaityti prieš miegą.

Mes matome, šviesioji Lietuva, kad tu pagaliau gerbi savo Mokytojus, neabejoji tuo, kad jie Mokytojai, o ne mokytojai, nes tu matai Mokytojų darbo rezultatus – Lietuvoje ir pasaulyje. Pagaliau mums nebereikia samdyti kitos šalies specialisto bankui sutvarkyti – mūsų šalies specialistai ne tik viską moka, bet ir nevagia...

Tu gėriesi, šviesioji Lietuva, savo žmonėmis, kurie supranta savo literatūros, savo mokslo, savo kultūros vietą pasaulyje – supranta be jokio fanatinio nacionalizmo, be jokios homofobijos, be jokios saviplakos, be jokios arogancijos...

Tu žinai, šviesioji Lietuva, kad mūsų švietimo sistema yra gera, patikima, perspektyvi, patraukli visam pasauliui.

5. Scenarijaus akcentų santrauka

Politizuotas švietimas yra pasmerktas.

Užtenka revoliucijų ir permanentinių reformų! Mes renkamės sparčios evoliucijos kelią.

Pradinė mokykla – 1-4 mokyklos klasės

Progimnazija – 5-8 mokyklos klasės

Pagrindinė mokykla – pradinė mokykla ir progimnazija

Gimnazija – 9-12 mokyklos klasės

Vidurinė mokykla – progimnazija ir gimnazija

Neleisti viename pastate įkurdinti kelių tipų mokyklų yra absurdas!

Dauguma beveik visada neteisi!

Būtina išplėsti ir pakeisti NEC veiklą.

Labai dažnai kombinacines egzaminavimo procedūras verta keisti nuoseklosiomis.

Egzaminuotojai turi suteikti teisę pasirinkti.

Įverčiai labai priklauso nuo to, kas nurodyta vertintojams.

Dauguma moksleivių ir jų tėvų mažai domisi bendruoju išprusimu.

Tik patyręs pedagogas gali sudaryti bendrojo išprusimo arba IQ testą ir komentuoti jo rezultatus.

Norminis abitūros egzaminų rezultatų vertinimas buvo klaida!

Egzaminai turi būti parengti taip, kad tiktų ir įvertinimui, ir įsivertinimui.

Žiauru ir neteisinga vienodai mokytį nevienodus vaikus!

Žymiai geriau, kai žmonės pasirenka švietimo instituciją, o ne kai ji jiems parenkama.

Sudarykime mokytojams ir dėstytojams sąlygas patiems save įvertinti.

Edukologijos universitetą baigęs žmogus vidurinėje mokykloje gali dėstyti bet kurį dalyką.

Pedagoginis išsilavinimas neturi būti būtina sąlyga norintiems dirbti gimnazijose.

Kiek mokslininkų dėsto su savo mokslu susijusius dalykus?

Geras mokslininkas nebūtinai yra geras dėstytojas! Dėstytojas nebūtinai turi būti mokslininkas.

Žinia apie suteiktą aukštesnę kategoriją, laipsnį ar vardą žmogų turi pasiekti kaip apdovanojimas.

Reikia visai kitokio švietimo institucijų išorinio vertinimo!

Švietimo įstaigas atestuoja rinka.

Mūsų nedomina, kaip įrengta restorano virtuvė, mus domina tai, ką mes valgome.

Dirbti reikia taip, lyg gyventum amžinai, o gyventi taip, lyg rytoj mirtum.

Geras vadovas daug lemia mokyklos sėkmę.

Reikia gražinti į mokyklą įtaigiausius ir gražiausius matematinius įrodymus.

Nieko vertas mokslas, kuris nėra „sunkus“.

Negalima pritarti vartotojiškam požiūriui į mokslą.

Lietuvių literatūros kūrinius reikia nagrinėti kartu su kitais pasaulio literatūros kūriniais.

Lietuvos istorijos reikia mokytį kartu su viso pasaulio istorija.

Negalima istorijos mokymo ideologizuoti, politizuoti.

Asmenybių istoriją reikia keisti faktų ir įvykių istorija.

Istorija yra visas gyvenimas, o ne teminiai jo puslapiai.

Kada išmoksime suderinti sutvėrimo ir evoliucijos mistikas?

Geriau gamtos mokslai, nei jų dalys atskirai.

Nepiktnaudžiauti informacine įranga!

Visi turi kurti internetekas.

Skurdi mokykla – nuostolis valstybei.

Pinigų yra! Trūksta gerų švietimos sistemos organizatorių.

Mokymo priemonės, vadovėliai turi būti kuo skubiau perkelti į elektroninę erdvę.

Mažoji mokyklos spaustuvė (MMS) yra tranzitinė stotelė.

Niekas niekada neišleis vadovėlio, kuris tiktų bet kuriai mokyklai.

Užtenka fizinio lavinimo pamokų, reikia kūno kultūros pamokų!